

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 26 NOVEMBER 1919

No. 204

INHOUD

	Blz.
OVER HET BEVORDEREN VAN DE LIEFDE TOT DEN ARBEID (Arbeitsfreudigkeit) door <i>C. F. Stork</i>	1073
Coöperatie I door <i>Mr. H. J. Romeyn</i>	1076
Tsjecho-Slowakije I door <i>Prof. Dr. H. Blink</i>	1078
Verhoogde Spoorwegtarieven	1080
Rocanda en Oeroendi door <i>G. E. Huffnagel</i>	1081
De Dienst der Oostenrijksche Staatsschulden door <i>S. Brouwer</i>	1083
Index-cijfers	1084
De Rijksmiddelen	1085
AANTEKENINGEN:	
Post, Telegraaf en Telefoon in de Unie van Zuid-Afrika	1086
De Zweedsche scheepvaart	1086
De Duitse „Seedienst”	1087
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	1087
MAANDCIJFERS:	
Productie der Kolenmijnen	1088
Postchèque en Girodienst	1088
Overzicht der Rijksmiddelen	1088
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1089—1096
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*WEEKBLAD ECONOMISCHE-STATISTISCHE BERICHTEN
Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel.*Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.*
Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37.*
Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*
Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam. Amsterdam, 's-Gravenhage.*

24 NOVEMBER 1919.

De stemming op de geldmarkt was deze week ver-
deeld. Geld op korten termijn was ruim verkrijgbaar
en ook prolongatiegeld was niet vaster en noteerde
4 pCt. Daarentegen was particulier disconto moeilijk
onder te brengen, vooral toen bekend werd, dat de
rentevoet, waartoe het schatkistpapier werd toegewe-
zen, belangrijk hooger was dan de taxatie. Word aan-
vankelijk nog voor 4½ pCt. afgedaan, later was alleen
op ongeveer datzelfde niveau, nl. à 4¼ pCt. te
plaatsen.

In totaal werd ingeschreven voor f 91.317.000, ter-
wijl werd toegewezen voor f 81.800.000 aan promes-

sen à f 991,90 en voor f 3.072.000 aan biljetten à
f 1001,57. * * *

In den weekstaat van de Nederlandsche Bank zijn
geen belangrijke veranderingen. De binnenlandsche
wissels verminderden met bijna f 2.000.000 en de be-
leeningen met ruim 8 miljoen. Aan de andere zijde
vermeerderden de rekening-courant-saldi met ruim
1 miljoen en verminderde de bankbiljettenomloop
met ruim 15 miljoen. * * *

De wisselmarkt was de afgelopen week weder zeer
flauw en bijna alle koersen liepen aanzienlijk terug.
Marken werden dagen lang tusschen 5.75 en 5.90 ver-
handeld en bereikten daarmede een nieuw laagte-
record. Daarna kwam er Zaterdag een lichte verbete-
ring, die ook heden nog een poos aanhield, zoodat voor
6,75 verhandeld werd, waarna echter weder een zoo
overwegend aanbod van Duitschen kant ontstond, dat
de koers weder belangrijk flauwer moest sluiten. Ook
Londen was zeer flauw en werd verhandeld tot koer-
sen als men sedert het sluiten van den wapenstilstand
niet genoteerd had. Heden ca. 11.73. Verder was
vooral Skandinavië sterk teruglopend. Stockholm
59.10, Kopenhagen 53.25, Christiania 58. De finan-
cieele toestand in Skandinavië blijkt het nog lang niet
rooskleurig te zijn. In het laatst van het vorige jaar
en het begin van dit jaar is er op veel te groote schaal
uit Amerika geïmporteerd. Men hoopte hiervoor in
Duitschland een goeden afnemer te vinden. Door de
sterke daling der Marken en doordat Amerika veel
sneller dan men vermoedde aan Duitschland direct is
gaan verkoopen, is men hierin teleurgesteld geworden
en zit men nu met te groote voorraden en een geheel
ontwrichte betalingsbalans. Daar ook de speculatie-
woede weder opnieuw zich uitbreidde, heeft de Zweed-
sche rijksbank zich genoodzaakt gezien haar disconto-
voet weder te verhoogen en op 7 pCt. te brengen,
daarmede het voorbeeld volgende van de Deensche
bank, die reeds de vorige maand tot verhooging moest
overgaan.

OVER HET BEVORDEREN VAN DE LIEFDE TOT DEN ARBEID (ARBEITS- FREUDIGHEIT).

Naar aanleiding der debatten over de achturenwet
in de Tweede Kamer schreef de Hoefijzer-correspon-
dent van het „Algemeen Handelsblad” in het avond-
blad dezer courant van Vrijdag 14 dezer eenige be-
hartigenswaardige dingen. Nadat hij aan de bezwa-
ren van het Eerste Kamerlid Stork tegen dit wets-

ontwerp en ook aan diens opmerking, dat door te groote en voortdurende verzwarende van den socialen last, „het plezier in het werk” bij den ondernemer verdwijnt, recht had doen weervaren, liet hij volgen:

„Maar nu is er, dunkt ons, toch iets waaraan de heer Stork ons niet geheel voldoende aandacht lijkt te schenken.

Het is zeker noodig, dat den ondernemer zijn kans op winst en zijn plezier in het werk niet worde ontaomen.

Doch het is evenzeer noodig, dat de arbeiders werken met voldoende opgewektheid, met een zekere „Arbeitsfreudigkeit.”

En nu staat het eenmaal zoo, dat een groot deel van de arbeiders — het is een psychisch verschijnsel, dat we reeds hebben besproken — zeer ontevreden is geworden met zijn sociale positie en de „Arbeitsfreudigkeit” ten eenenmale mist, die voor een gezond leven van de Maatschappij al even noodig is als die van den ondernemer. Tegenover den ondernemer, die allengs het plezier in zijn werk gaat verliezen, staat de arbeider, die het rechte plezier in zijn werk nog niet heeft. En het postulaat van wat den een tevreden zou kunnen maken, is juist dat van des anderen ontevredenheid.

De moeilijkheid van dit psychische conflict ligt hierin, dat het oordeel van den arbeider en dat van den ondernemer in tweërlei denkfeer ligt. De arbeider redeneert vanuit zijn geloof, de ondernemer vanuit zijn ervaring. De arbeider wil — en meent, dat de werkelijkheid wel naar zijn wil is te verbuigen, de ondernemer neemt waar — en beweert, dat de werkelijkheid niet naar des anderen wensch is te veranderen. De arbeider laat zijn denken leiden door het moeten, de ondernemer door het kunnen.”

Door deze opmerking is, wat men van dezen schrijver gewend is, het debat op een hooger peil gebracht, dan waarop het zich meestal beweegt en de vraag, wat er te doen is om de „Arbeitsfreudigkeit” van den arbeider te herkrigen, „die hij in den Gildentijd bezat” is wel waard, dat ieder van goeden wil aan haar oplossing tracht mede te werken. Zoo kras als de schrijver haar stelde, zal zij wel nooit bevredigend zijn te beantwoorden. Afgezien van den rechtmatigen twijfel of ook in oude tijden bij niet-begaafden en minder-bevoorrechten, die er toen ook wel zullen zijn geweest — de „Arbeitsfreudigkeit” algemeen ware, is het iederen eenigszins nuchteren lezer van William Morris' prachtige boekje: „News from nowhere” toch wel duidelijk, dat de daar geschetste „Arbeitsfreudigkeit” in het handwerk van zijn toekomstdroom helaas utopie moet blijven in het moderne bedrijf. Maar toch, wat kunnen en moeten we doen om ook in de industrie de liefde tot den arbeid te behouden waar die nog bestaat, aan te wakkeren, waar ze dreigt te verdwijnen, in het leven te roepen, waar ze niet bestaat? Het zijn vragen, die de industriele leiders van onze dagen niet maar eens moeten stellen, maar die hun als zij hun taak goed willen vervullen voortdurend ernstig moeten bezighouden. En het moet — dat is dunkt mij de strekking van 'sheeren D. W. Stork's betoeg — een der grootste gevaren geacht worden van de voortdurende propaganda tegen de ondernemers, dat hun de lust vergaat — of reeds lang is vergaan als ze vroeger slechts matig was — aan die vragen de volstrekt noodige aandacht te schenken.

Maar ook wie van goeden wille is en zich niet uit het veld laat slaan, omdat natuurlijk optimisme of plichtsbef hem daarvan weerhouden, zit, laten wij het eerlijk bekennen, dikwijls met de handen in het haar. Voor veel onaangenaam, moeilijk en extra zwaar werk, dat aan menig bedrijf eigen is, voor het gespecialiseerde of gedifferentieerde werk van menige andere industrie, schijnt het veel gevegd, liefde te vragen. En toch is dit ook daar noodig, zal het werk goed gedaan worden en zal de werkmans gelukkig zijn in zijn werk. Men meene niet, dat hoogstaande vakarbeid, in tegenoverstelling tot eenvoudig handwerk, hetwelk meer intellectueel gevormden minderwaardig lijkt, altijd meer liefde voor den arbeid opwekt. Het is een gelukkig veelvuldig verschijnsel, dat eenvoudigen van hart het schijnbaar onbelangrijke vervellende, door de meesten verachte, werk met liefde doen en er door de wijze waarop zij het verrichten, een zekere bekoring aan weten te geven.

Daartegenover kent ieder werkgever uit zijn practijk de gevallen, dat een bekwaam man in een interessant vak werkzaam op lager of hooger plaats, soms om iets meer te verdienen, soms uit een gril en vooral, omdat hij meent een gemakkelijk leventje te kunnen gaan leiden, met een melk- of groentekar gaat loopen, tapper, slecht winkeliertje of regeeringsambtenaar wordt. Daartegenover zijn ze gelukkig ook niet zeldzaam, de gevallen dat een flink werkmans met moeilijke werk bezig, waarvan hij weet, dat het er op aan komt en dat het afgemaakt moet worden, met vreugde veel overwerk verricht als dit noodig is, om zijn taak goed te verrichten. Dan verdient hij extra en dit is hem natuurlijk aangenaam, maar liefde voor het werk is ook voor een groot deel in het spel.

Welke middelen staan den industrieelen leider ten dienste ter bevordering van deze liefde en welke groote plichten kan hij in dit opzicht vervullen?

In de eerste plaats trachte men de werkplaats en kantoren, waar zoo vele menschen een groot deel van hun leven doorbrengen, in zoover de eischen van dit bedrijf het toelaten, zoo aangenaam mogelijk in te richten. Het is geen nuttelooze weldé, die men aantreft in de inrichting en de smaakvolle omgeving der werkplaatsen van sommige in dit opzicht beroemde buitenlandsche fabrieken, b.v. van de chemische fabriek te Leverkusen in Duitschland, van Port Sunlight of Cadbury in Engeland, van de National Cash Register in Amerika, om slechts enkele voorbeelden te noemen. In dezen geest is ook hier te lande wel wat gedaan, maar men ziet er, om niet weelderig te zijn of te schijnen, tegen op veel te doen. En toch is hierdoor arbeidsvreugde op te wekken: „The factory in a garden” is van groote opvoedende kracht.

In de tweede plaats is, voor zoover mogelijk, op aanleg en psychische eigenschappen bij de beroepskeuze te letten. Hier moet nog veel gedaan, en helaas wegens gebrek aan geschikt werk en geschikte krachten, wel veel nagelaten worden, maar er is, ook door medische en paedagogische hulp, in het belang van ondernemer en werklieden beiden langzamerhand wel met goed gevolg te werken.

In de derde plaats is door onderwijs, door praktische vakopleiding en het bijbrengen van algemeene ontwikkeling ontzaglijk veel te doen. Goed vakonderwijs, aan één of meer gecombineerde ondernemingen verbonden, geeft den meer begaafde de kans om verder te komen dan tot uitoefening van het gewone algemeene handwerk, maar ook voor den minder begaafde kan het een grooten zegen brengen, dat hij beter leert begrijpen, waarom ook zijn eigen eenvoudig, dikwijls eentonig werk van belang is als schakel in het geheel. Vooral bij bedrijven waar massa-fabricage of productie het werk zelf vervelend of geestdoodend maken, is het wenschelijk, dat de werkmans eenig inzicht hebbe in het bedrijf, om de mooie zijde van dat bedrijf te waandeeren.

Zoo gaat het bij elk vak waar scholing of oefening vereischt wordt, maar ook zelfs bij de ongeschoolden is het zaak hun wat bij te brengen van de iederen medewerker in het groote geheel der productie belang inboezemende bijzonderheden dier productie. Van de goede vakschool gaat, men vergete dat niet, ook invloed uit op het gezin van den leerling.

Een bezwaar, dat dikwijls van goed vakonderwijs aan bepaalde ondernemingen gegeven, gevoeld wordt, is dat jonge werklieden op deze wijze worden opgeleid voor concurrerende fabrieken, waar ze als werkmans of in hogere rangen met open armen ontvangen worden. Ik ken fabrieken, die daardoor als kweek-scholen dienst doen. Het gevolg is onaangenaam, maar men moet het met gelatenheid dragen zoolang niet door alle ondernemingen van zekere groote fabrieks-onderwijs verplichtend kan worden gesteld. Intusschen troosten de ondernemingen met goed onderwijs zich met het besef, dat zij in ieder geval

het meest profiteeren van de boven geschetste indirecte voordeelen.

In de vierde plaats kan men door gelegenheid te geven in zoogenaamde opmerkingenbussen opmerkingen te maken of kleine uitvindingen aan te geven waarvoor prijzen worden uitgelooft, de arbeidsvreugde bevorderen.

In de vijfde plaats is een middel om arbeidsvreugde op te wekken, dat indien de werkman — men kan dit niet altijd voorkomen — zich een nummer voelt in de werkplaats, hij dit vooral niet daarbuiten doet. Het persoonlijk contact tusschen leiders en werklieden of lagere beambten moge veel verloren zijn geraakt en niet weer te herstellen zijn, de steun in het gezin, het medeleven daarmede in dagen van zorg, kan door verschillende middelen worden bevorderd en daardoor kan worden verhoogd, dat de werkman, wetend, dat de onderneming zich interesseert voor zijn lot, zich omgekeerd voor de onderneming en haar werk interesseert.

Ten zesde . . . ten zevende . . . er zijn in iedere zaak allerlei groote of kleinere middelen aan te wenden.

En eindelijk, ieder onzer doet allerlei vervelend, dikwijls geestdoodend werk; we kunnen dit doen zonder morren, omdat er veel ander werk, intellectuele ontspanning of afwisseling tegenover staat. De gelegenheid tot verpoozing en ontwikkeling buiten de werkplaats, in openbare leeszaal, bij voordrachten of muziek, in bijeenkomsten met vakgenooten, kan er in hooge mate toe bijdragen, den lust in het werk zelf te verhoogen.

Bovenal: de goede woning en de aangename omgeving daarvan zijn een machtig middel tot verhoogen van het levensgenot en daardoor tot het verkrijgen van „plezier in het werk.” We leven helaas in een tijd, dat de wensch naar een goede woning bijna als hoorn klinkt voor zoovelen, die reeds tevreden zouden zijn als ze slechts over het allerbescheidenste tehuis beschikten. En toch, men mag het woningvraagstuk terwille der kosten niet trachten op te lossen in de richting van kazernebouw, zooals o.a. de ingenieur A. Plate in zijn bekend artikel en zijn medestanders in verschillende plaatsen dit bepleiten. Wil men levensvreugde, dat is ten slotte ook arbeidsvreugde, opwekken in het leven der werklieden, dan moet men, ook al zijn de kosten wat hooger, ook al moet men rekenen met verbeterde transportmiddelen in de zich ver uitbreidende buitenwijken der groote steden, trachten den bouw van eengezinswoningen te bevorderen. Dit is een algemeen sociaal, het is ook een ondernemingsbelang, omdat het in het belang van de werklieden is.

Van het voornaamste heb ik tot dusverre niet gesproken; wat helpt het ons allerlei middelen, als ik boven opsomde, te gebruiken, indien de voornaamste voorwaarden niet vervuld worden, een loon, dat zoo hoog mogelijk wordt opgevoerd, een werktijd, die zoo kort zij als dit in verband met andere voorwaarden mogelijk en wenschelijk mag worden geacht.

Over den invloed van hoogere loonen, zekerheid van bestaan, zekerheid van een onbezorgden ouden dag, als de tijd van werken voorbij is, kan ik hier niet uitweiden. Over de wenschelijkheid bestaat wel geen verschil van gevoelen, over de mogelijkheid en de wijze van uitvoering te spreken, valt buiten het kader dezer beschouwing.

Over den werktijd sprekende, ontmoeten wij den schrijver weder, die mij aanleiding gaf over het door hem aan de orde gestelde vraagpunt enkele opmerkingen te maken.

Zal de kortere werktijd in alle opzichten kunnen medewerken tot vermeerdering der arbeidsvreugde? Aan den eenen kant luidt ook mijn antwoord volmondig bevestigend. Als de werktijd te lang is, doodt men zeer zeker die vreugde. Maar, voor een oogenblik geheel afziende van de economische zijde van de vraag, moet ik hier wijzen op de fout, die veelal en ook in

de wet Aalberse is gemaakt, dat men allen arbeid over één kam scheert en dat men de voordeelen eener geleidelijke verkorting geheel uit het oog verliest. Ik zal hierover niet napslepen, wel echter wil ik er op wijzen, dat door deze uniforme, plotselinge ingevoerde regeling het prikkelende, het arbeidsvreugde gevende gevoel bij den werkman is weggenomen, dat hij vroeger kon bezitten, toen hij door zijn eigen grootere inspanning, door grootere bekwaamheid of vaardigheid het zelf mogelijk kon maken langzamerhand tot korteren werktijd te komen. De voordeelen daarvan worden veel grooter voor hem als hij ze zich langzamerhand zelf veroverde of ze met den ondernemer samen hielp veroveren, dan nu de wet ze hem in den schoot werpt. Iedere werktijdsverkorting, die ik zelf mocht helpen tot stand brengen, strekte tot vreugde van den werkman zoo goed als van den werkgever. Men cijfere dat gevoel niet weg, als we over arbeidsvreugde spreken!

Nu nog enkele woorden over de economische zijde van het vraagstuk, waarbij we met de hier besproken sociale voordeelen ten deele in botsing komen. De verkorting van werktijd is economisch alleen wenschelijk, wellicht alleen mogelijk, indien de productie niet achteruitgaat. Nu weten we wel, dat de socialiseerende economisten na hun socialisatie nog ongekende werktijdsverkortingen in petto hebben. Zelfs bezadigde mannen als de heer Van der Waerden hebben daarover verrassende denkbeelden. Voorloopig weten de bedrijfs-technici werktijdsverkorting zonder productievermindering alléén te verkrijgen door verhoogen der intensiteit van het werk, door betere werktuigen, door betere arbeidsmethoden. En nu is het een feit, dat de verbeterde machine, de verbeterde arbeidsmethode meestal meer van de fysieke of psychische kracht van den werkman vergen. Men verkrijgt dus de werktijdsverkorting alleen ten koste van grootere inspanning gedurende den korteren werktijd. Is dit wel altijd een voordeel? Is vooral de Nederlandsche werkman met zijn langzamer aard dan de meeste buitenlanders niet met meer „Arbeitsfreudigkeit” werkzaam als hij wat langer werkt en het met minder inspanning kan afdoen, dan wanneer de werktijd korter is en dit tempo sneller? Het zijn vragen, die ik niet zonder meer in de richting van zeer snelle arbeidsverkorting zoude willen beantwoorden, al geef ik toe, dat de kortere werktijd in sommige gevallen mogelijk zal blijken waar men nu meent ernstige bezwaren te moeten maken.

Er is echter een conflict juist met hen, die den kreet van den acht-urendag het langst en doordringendst hebben doen hooren, met de woordvoerders der S. D. A. P. Wie het doel nastreeft, moet de middelen accepteren en als men werktijdsverkorting met behoud van productie wil, moet men deze van betere organisatie, dus vooral van massaproductie en specialisatie van het werk verwachten. In deze richting heeft Taylor in vele opzichten met vrucht gewerkt. Zijn systeem vindt echter de meest verbitterde bestrijding bij de vakvereenigingsleiders, die hun leden zóó den schrik hebben weten in te boezemen, voor alles wat Taylor heet, dat de werkgever zich wel wachten zal om dien naam te noemen, als hij zich een der vele door hem gegeven wenken ten nutte maakt!

Er is nog iets anders en veel ergers door de dikwijls onbesuisde propaganda gedaan. Men heeft het den werkman zoo voortdurend voorgehouden, dat al zijn heil in steeds korter werken gelegen is, dat hij daardoor niet alleen dikwijls overdeven gedachten kreeg over de mogelijkheid der verkorting, maar bovendien veelal tot het begrip is gekomen, dat alle werk uit den boeze is en dat hij al zijn best moet doen, zijn arbeid zoo gemakkelijk mogelijk op te vatten. Van het denkbeeld „zegen van den arbeid” is al wel zeer weinig overgebleven! Meer dus dan iets anders is de „Arbeitsfreudigkeit”, om voor het laatst het vreemde woord te noemen, ondermijnd door zoo al goed be-

doelde, dan toch verkeerd begrepen propaganda van vele werkmansvrienden zelf. Men moge hopen, dat ze langzamerhand zal terugkeeren, voorloopig is ze tengevolge der propaganda bij velen zoek geraakt.

Mijn conclusie is, dat de middelen, die kunnen leiden tot herkrijging van de liefde tot den arbeid allen die werkelijk voor vooruitgang strijden zeer ernstig moeten bezighouden. Ook wie in de naaste toekomst van z.g. socialisatie heil verwacht in sommige bedrijven, zal zich rekenschap moeten geven van het feit, dat al wat thans wordt gedaan om de arbeidsvreugde te ondermijnen, op zijn hoofd terecht kan komen.

Maar vooral zij, die thans de leiding in handen hebben of hopen te eeniger tijd aan die leiding deel te nemen, hebben een groote taak te vervullen. Zij zijn er niet om alleen zaken te doen of industrie uit zuiver handels- of technisch oogpunt te drijven. Hun sociale taak is van groot belang en wie niet voelt voor die taak, wie ook niet eenigermate is opgewassen tegen de moeilijkheden, aan haar vervulling verbonden, hij kan een zeer bekwaam fabrikant of koopman zijn, als industrieel leider doet hij zijn werk onvoldoende, als hij niet tracht mede te werken aan de oplossing van het moeilijke probleem, door den hofijzer-correspondent van het „Handelsblad” aan de orde gesteld.

Bij die oplossing echter — en dat is het mooie van het geval — is het allerminst uitgesloten, dat het „plezier in het werk” van den een strijdig zou zijn met de „Arbeitsfreudigkeit” van den ander!

C. F. STORK.

COÖPERATIE. I.

Het schijnt, alsof de coöperatie thans in het centrum der belangstelling staat. Zelfs de groote bladen durven hunnen lezers er tegenwoordig een en ander over mede te deelen. Wijdde niet Brusse een viertal maanden geleden in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant” een „Onder de menschen” aan de in Rotterdam gevestigde groote coöperatieve verbruiksvereniging: Vooruitgang? In de meeste gevallen blijkt de belangstelling van de pers echter vooral uit te gaan naar de consumentenverenigingen en blijkt men, als men over het nut van coöperatie voor den tegenwoordigen tijd spreekt, vooral dezen nieuwen organisatievorm op het oog te hebben. Deze verenigingen zijn dan ook veel interessanter, zij gaan de duurte immers rechtstreeks bestrijden!

Doch ook van de coöperatie wordt in deze wel wat verwacht. De Regeering heeft op haar het oog geslagen als medestandster in den strijd, dien zij wil aanvaarden en bereidt maatregelen voor om de coöperatie financieel te steunen en daardoor tot grotere ontwikkeling te brengen in de hoop ook langs dezen weg het kwaad, waaronder de geheele maatschappij gebukt gaat, aan te tasten.

Deze belangstelling van de zijde der Regeering komt wel laat. Vele van de crisismaatregelen, tijdens den duur van den oorlog genomen, hadden zoo niet, de bedoeling dan toch het gevolg, dat de normale ontwikkeling der coöperatie ernstig werd belemmerd. Wel werd in het algemeen bij de maatregelen door Rijk en Gemeente genomen de coöperatie niet uitgeschakeld en werd menigmaal dankbaar gebruik gemaakt van de inrichtingen, door haar in het leven geroepen, maar van eene bevordering der coöperatie als zoodanig, van een opneming harer organisatie in het stelsel van levensmiddelenvoorziening was geen sprake; integendeel, doordat de distributie der regeeringsartikelen door tusschenkomst der gemeentebesturen geschiedde, werden de coöperatieve verenigingen van haar natuurlijk centrum, de Coöperatieve Groothandelsvereniging de Handelskamer te Rotterdam, afgetrokken, terwijl haar eigen groei door het zoogenaamde bevroezingssysteem, d.w.z. dat als grondslag voor de distributie van elk artikel de omzet van 1914 werd aangenomen, werd tegengehouden.

Toch hadden de coöperatieve verenigingen beter verdiend. In den aanvang der crisis, toen de prijzen der eerste levensbenodigdheden met sprongen opliepen, hebben zij door aan de verhooging niet mede te doen en aan hare leden niet meer te verkoopen dan hetgeen dezen geacht konden worden onmiddellijk voor hun gezin noodig te hebben, een remmenden en kalmeerende invloed uitgeoefend. Later, toen de overheid eenerzijds gedwongen was door het vaststellen van maximumprijzen aan de zucht tot winstmaken van groot- en tusschenhandel een breidel aan te leggen, anderzijds zelf de levensmiddelenvoorziening moest ter hand nemen, hebben zij haar door een loyale medewerking grooten steun verleend.

De besturen der coöperatieve verbruiksverenigingen hebben gevoeld, dat zij eene sociale functie hadden te vervullen.

Het optreden van vele winkeliers in den oorlogstijd heeft bij de verbruikers wantrouwen doen ontstaan en nu na het herstel van den vredestand de lang gehoopte prijsdaling uitblijft, komt dat wantrouwen tot uiting, doordat de verbruikers zich aansluiten en trachten zich de middelen tot voorziening in hunne behoeften langs goedkooperen weg te verschaffen.

Waarom wordt daartoe het middel der zoogenaamde consumentenvereniging gekozen?

Ik geloof, dat daarvoor verschillende redenen zijn aan te voeren. De voornaamste zal wel zijn de wensch om het beoogde doel, inkoop tegen lagere prijs, onmiddellijk en rechtstreeks te bereiken.

Aan dien wensch voldoet de coöperatie in haar bestaanden vorm in het algemeen niet. De invloed van een krachtige coöperatieve vereniging op de plaatselijke prijzen is in normale tijden niet te onderschatten en menigmaal hebben alleen de plannen tot het oprichten eener verbruiksvereniging eene prijsdaling teweeggebracht, doch het is niet te verwachten, dat in den tegenwoordigen tijd bij de beperkte voorraden van het meereendeel der artikelen een prijzenoorlog van de zijde der verbruiksvereniging met eenige kans van slagen zou kunnen worden gevoerd. Een verkoopen beneden den gebruikelijken prijs ter plaatse, zonder de zekerheid de voorraden geregeld te kunnen aanvullen en den aangenomen prijs te kunnen handhaven, zou het doel voorbijschieten en het gros der leden benadeelen ten voordeele van hen, die hun inkoop ten ongeluk gedurende de periode van den lagen prijs konden doen — afgezien nog van de mogelijkheid, dat anderen dan de leden de vruchten zouden kunnen plukken, indien de maatregel van verkoop tegen lagen prijs niet gepaard gaat met een scherpe rantsoeneering en controle, dat alleen aan leden wordt verkocht.

Rechtstreeks en onmiddellijk kan dus de verbruiksvereniging voor hare leden zeer weinig doen. Slaagt zij er in een voordeeligen koop te sluiten, dan zal het daardoor verworven voordeel tot uitdrukking komen in het dividend over het verbruik, dat aan het einde van het jaar kan worden uitgekeerd. Hierbij moet echter niet uit het oog verloren worden, dat de hooge prijzen der artikelen een prikkel scheppen tot vervalsching en dat het een der grondstellingen der coöperatie is alleen artikelen van goede kwaliteit te verkoopen. Voorts moet er rekening mede worden gehouden, dat zij er een eer in stelt haar personeel zoo goed mogelijk te bezoldigen, zoodat de lasten, waartegenover zij komt te staan, steeds aangroeien.

Desniettemin kan de coöperatie een belangrijke factor worden in den strijd tegen de duurte, al kan zij dan niet werken op de wijze, zooals zij, die zich thans in verbruikersbonden vereenigen, zouden wenschen. Deze hebben voor, dat zij in hoofdzaak werken met onbezoldigde krachten en dat hun kosten van exploitatie tot een minimum worden beperkt. Zij koopen niet meer in dan zij op grond van de ontvangen bestellingen weten te kunnen afzetten of sluiten ten behoeve

van hun leden contracten af met leveranciers, die tegenover het voordeel van een grooteren omzet bereid zijn wat op hun prijzen te laten vallen. De consumentenverenigingen zijn daarom ook niet gebonden aan bepaalde artikelen; kunnen zij haar doel niet of niet meer bereiken op het eene gebied, dan gaan zij tot een ander over. Dit alles stempelt haar tot een voorbijgaand verschijnsel. Zij hebben niet de pretentie om een andere organisatie voor het bestaande stelsel van distributie in de plaats te stellen. Zouden zij de voorziening van levensbehoeftigheden voor hare leden blijvend ter hand moeten nemen, dan zouden zij van karakter moeten veranderen en hoe langer hoe meer dat der coöperatie naderen.

Deze, die wel — althans op het door haar bestreken terrein — een ander distributiesysteem beoogt, zal bij haar werken haar eigen methodes moeten volgen. De individueele verbruiksverenigingen zullen betrekkelijk weinig kunnen uitrichten. Wel zullen zij als gezegd wellicht een enkele maal een voordeeligen koop kunnen doen, die aan hare leden door middel van de jaarlijksche winstdeeling ten goede komt, de eigenlijke strijd tegen de duurte kan slechts ter hand genomen worden door haar groothandelscentrum, de Handelskamer. Deze, die de gezamenlijke koopkracht der bij haar aangesloten verenigingen vertegenwoordigt, kan beter dan één enkele vereniging rechtstreeks uit de eerste hand koopen en de beste voorwaarden bedingen. Wanneer elders beter kan worden ingekocht dan hier te lande, zal zij tot import overgaan. In dit opzicht zal zij steun kunnen ontvangen door de internationale samenwerking, die op coöperatief gebied is verkregen.

Naarmate de coöperatieve gedachte in alle beschaafde landen der wereld veld won, werd meer en meer de behoefte gevoeld aan internationale aaneensluiting. Als uiting van die behoefte kwam in 1895 de Internationale Coöperatieve Bond tot stand.

Bepaalde deze Bond zich aanvankelijk in hoofdzaak tot de verspreiding der coöperatieve gedachte, langzamerhand werden ook pogingen in het werk gesteld tot samenwerking op het gebied der practijk. Vóór den oorlog hadden de handelsbetrekkingen tusschen de coöperatieve organisaties der verschillende landen reeds een omvang van eenige beteekenis verkregen en had de Internationale Bond zich tot taak gesteld de ontwikkeling daarvan stelselmatig te bevorderen.

Het bestaande gebrek aan scheepsruimte en de hoge vrachten staan ongetwijfeld aan een krachtige werkzaamheid op dit gebied in den weg, dit verhindert niet, dat het de taak is van den coöperatieven groothandel den zoodanig verbroken dan toch tijdelijk verslapten internationalen band hechter te maken.

Van nog meer belang is evenwel de bevordering van de productie in eigen land in verband met de behoeften van het verbruik. Tijdens den oorlog heeft men allerwegen in de coöperatie ondervonden, dat zij in hare ontwikkeling zeer werd belemmerd doordat zij geen voldoende beschikking had over de grondstoffen en met name in Engeland heeft men zich tot taak gesteld meer dan te voren de zorg daarvoor in verband met de verdere productie ter hand te nemen. Dit kan op verschillende wijzen geschieden.

In de meeste landen waar productie-coöperatie bestaat, werkt deze geheel onafhankelijk van de verbruikscoöperatie. Wel heeft laatstgenoemde op menig gebied zelf de rechtstreeksche productie ter hand genomen, doch deze is nog geheel onvoldoende om in de behoeften der georganiseerde verbruikers te voorzien. De coöperatieve productieverenigingen werken echter voor de vrije markt en stellen zich volstrekt niet tot taak in de eerste plaats aan hare coöperatieve zusters van anderen huize te leveren.

Dit is zeer wel te verklaren. De coöperatie is een kind van den nood. Zij is geboren uit de behoefte der economisch zwakkeren, vandaar dat zij niet overal

en ten allen tijde op dezelfde wijze toepassing vindt, doch zich aanpast aan den aard der behoefte, waarin zij heeft te voorzien. Het doel der coöperatieve vereniging kan zijn tegemoet te komen aan de bezwaren door de leden ondervonden bij de zorg voor hunne huishouding; zij kan ook haar leden bijstaan in het verwerven der middelen van levensonderhoud.

In het eerste geval vereenigen de leden zich als verbruikers, in het tweede als producenten. De coöperatieve vereniging van producenten heeft ten doel het inkomen van haar leden te vergrooten, de verbruiksvereniging beoogt door besparing op de uitgaven het inkomen van haar leden verder te doen strekken.

De coöperatieve verbruiksvereniging vraagt voor haar bestaan niet meer dan overeenstemming in behoeften van levensonderhoud;¹⁾ de coöperatieve vereniging van producenten kan alleen bestaan tusschen beroeps- of bedrijfsgenooten. Historisch bestaat dientengevolge tusschen beide geen band, waaruit evenwel niet volgt, dat beide niet de voordeelen van samenwerking zouden ondervinden.

Meer en meer komt de wenschelijkheid dier samenwerking tot erkenning, vooral het nut van vaste betrekkingen tusschen landbouwcoöperatie en verbruikscoöperatie treedt duidelijk aan het licht. Evenals elders worden ook hier te lande pogingen gedaan om die betrekkingen tot stand te brengen.

In de rede door Dr. F. E. Posthuma over de taak van den Zuivelcoöperator in den tegenwoordigen tijd, ter gelegenheid van de algemeene vergadering van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond (A. N. Z.) op 17 September l.l. te Amsterdam gehouden, heeft hij duidelijk den plicht van den zuivelcoöperator in het licht gesteld.²⁾ „In die groote maatschappij vindt de zuivelcoöperator, naast zijn taak als staatsburger, ook zijn taak als gewone burger en nu is het opmerkelijk, dat in ons land de zuivelcoöperator nog wel eens terug te vinden is als coöperator op een ander gebied van den landbouw, doch bijna nooit in de verbruikscoöperatie voor menschen. Ons land maakt te dien opzichte een groot verschil met een overigens op het gebied van de landbouwcoöperatie wel met ons te vergelijken land.³⁾ Daar is de zuivelcoöperator ook lid van een vereniging, die voor de verschaffing van levensbehoeften voor den mensch op coöperatieven grondslag wenschte te zorgen. Hier komt dat bijna nooit voor en toch heeft ook de zuivelcoöperator in deze zijn taak goed te overwegen. Het lijkt geen twijfel of in den tegenwoordigen tijd moeten de verbruikers en dus ook de zuivelcoöperatoren, het vraagstuk der verbruikscoöperatie terdege bekijken. Ik weet heel goed, dat een groote wisseling van toestanden ten plattelande daarvan het gevolg kan zijn en dat daarbij personen, die zich tot nu toe als goede burgers hebben doen kennen, in het gedrang zullen komen. Dat alles neemt niet weg, dat ten slotte de verbruiker de eindbeslissing moet hebben in zake alles wat hij met zijn geld voor zijn verbruik koopt en als die eindbeslissing in de door hem gewenschte richting niet anders is te nemen, dan door het ter hand nemen der verbruikscoöperatie en in menig geval van de daarbij behoorende productie, dan kan de zuivelcoöperator ook ten deze zich niet aan zijn taak onttrekken. Ik zou wel willen zeggen, juist het groote aantal zuivelcoöperatoren maakt het dan zeker wenschelijk, zoo niet noodig, dat zij hun gewicht in deze in de schaal leggen.”

Nog duidelijker schetst spreker de verplichting van

¹⁾ De eisch van overeenstemming in godsdienstige of politieke overtuiging, die hier te lande menigmaal de aansluiting bij een coöperatieve vereniging beheerscht, is een typisch Nederlandsch verschijnsel, doch niet inhaerent aan het karakter der coöperatie.

²⁾ Zie het officieel orgaan van genoemden bond d.d. 24 September 1919.

³⁾ De spreker bedoelt Denemarken.

den zuivelcoöperator tegenover den verbruikcoöperator in zijn samenvatting aan het slot, waarin het o.a. luidt: „als gewoon burger zal hij niet alleen bij de zuivelcoöperatie medewerken, maar waar mogelijk de coöperatie ook op ander gebied doen bloeien, hij zal beseffen, dat men niet coöperator en speculant tegelijkertijd kan zijn.”

Wil men daadwerkelijk de duurte bestrijden, dan moet gestreefd worden naar besparing op het verbruik eenerzijds, naar vergrooing van de productie anderzijds. Daartoe is noodig organisatie van het verbruik en in verband met het georganiseerde verbruik organisatie van de productie. De weg daartoe voert door de verbruikcoöperatie.

ROMEYN.

TSJECHO-SLOWAKIJE. I.

Uit den smeltkroes der vredesoverwegingen na den grooten wereldoorlog, hebben de Geallieerden in het hart van Europa een nieuwen Staat erkend, de republiek *Tsjecho-Slowakije*. Het ontstaan van dezen Staat en de naam, waaronder hij verschijnt, zijn beide resultaten van het oplaaide nationaal bewustzijn van verwante volkgroepen. De politiek der oorlogvoerende partijen heeft de nationaliteitsvraagstukken op den voorgrond geschoven en getracht die te benutten voor de overwinning, en de kleine nationale groepen trokken partij van deze stroomingen, om tot zelfstandigheid te komen. Het Oostenrijksch-Hongaarsche Rijk, een bonte samenvoeging van allerlei nationale elementen; talen en staatsgebieden, werd van die politiek het slachtoffer, en daardoor werd uit eenige deelen van dat rijk de nieuwe Tsjecho-Slowakische Staat gevormd. De wijze, waarop dit geschied is, zullen wij niet nagaan, maar wij willen een blik slaan op het gebied en op de bewoners van den nieuwen Staat, om diens eigenaardig karakter en de economische en nationale verhoudingen te verklaren.

Tsjecho-Slowakije is gevormd uit vier natuurlijke landschappen, die, hoewel naast elkander gelegen, staatkundig van elkander gescheiden waren. De hoofdbewoners echter, die door eigen historie, verschil in woonplaats en levensomstandigheden van elkander afwijken, hebben in taal en andere eigenaardigheden veel overeenkomst met elkander, zoodat zij tot één nationale groep gebracht kunnen worden, welke behoort tot de noordelijke Slaven.

De landschappen, welke Tsjecho-Slowakije samenstellen, werden tot nog toe in staatkundig opzicht aangeduid als het *Koninkrijk Bohemen*, het *Markgraafschap Moravië*, het hertogdom *Silezië* en het noordwestelijk gedeelte van *Hongarije*, dit laatste hoofdzakelijk ingenomen door het Hongaarsche Ertsgebergte en het Tatragebergte. De bevolking van Bohemen behoort voor 63,2 pCt. tot de Slavische Tsjechen (36,8 pCt. zijn Duitschers), in Moravië behooren 71,7 pCt. tot de Slaven, meest Tsjechen, waarnaast nog 27,6 pCt. der bevolking de Duitse taal spreekt; in Oostenrijksch-Silezië behooren 22 pCt. tot de *Tsjechen*, terwijl 43,9 pCt. tot de Duitschers en 33,2 pCt. tot de Polen gerekend worden.

Het vroeger Hongaarsche gebied, dat men thans met den naam Slowakije aanduidt, is voor een aanzienlijk gedeelte door Slowaken bewoond, die zeker meer dan 2 millioen zielen uitmaken, terwijl de geheele bevolking van het nieuwe gebied op ongeveer 3 millioen wordt geschat. Langs den Donau wonen in dit gebied nog Hongaren.

De naam Tsjecho-Slowakije is gekozen naar de twee takken der Slavische natie: de Tsjechen en de Slowaken, die in genoemde vier gewesten ten getale van ongeveer 10 millioen zielen voorkomen, terwijl daar naast nog ongeveer 2,4 millioen bewoners gevonden worden van Duitse afkomst, die hun eigen taal en gewoonten hebben behouden. Naast deze beide nationaliteiten komen hier nog enkele andere nationale elementen voor, doch die blijven verre in de minderheid.

Genoemde landen, hoewel vroeger door Kelten en andere stammen bevolkt, werden in de zesde eeuw door Slavische volken binnengetrokken, die hier hun woonplaats bleven behouden, terwijl later er zich Duitschers in deze landen vestigden. Zelfs werd in de 9e eeuw uit genoemde gewesten en eenige deelen van Polen het groote Moravische Rijk gegrondvest, een Slavisch rijk, dat zijn middelpunt had in oostelijk Moravië en noordwestelijk Hongarije. Dit rijk ging te gronde door de aanvallen der Hongaren en werd in 906 gedeeltelijk een buit van dit volk. De overige gewesten kwamen, na een afwisselende geschiedenis, eindelijk aan de Habsburgsche kroon. In Bohemen werd in 1526 door de Tsjechen een Habsburger als koning gekozen, en hoewel tijdelijk weder gescheiden, werd sedert 1620 Bohemen toch met de Oostenrijksche kroon verbonden, een lot, dat ook Moravië later ten deel viel, terwijl het land der Slowaken onder Hongarije bleef.

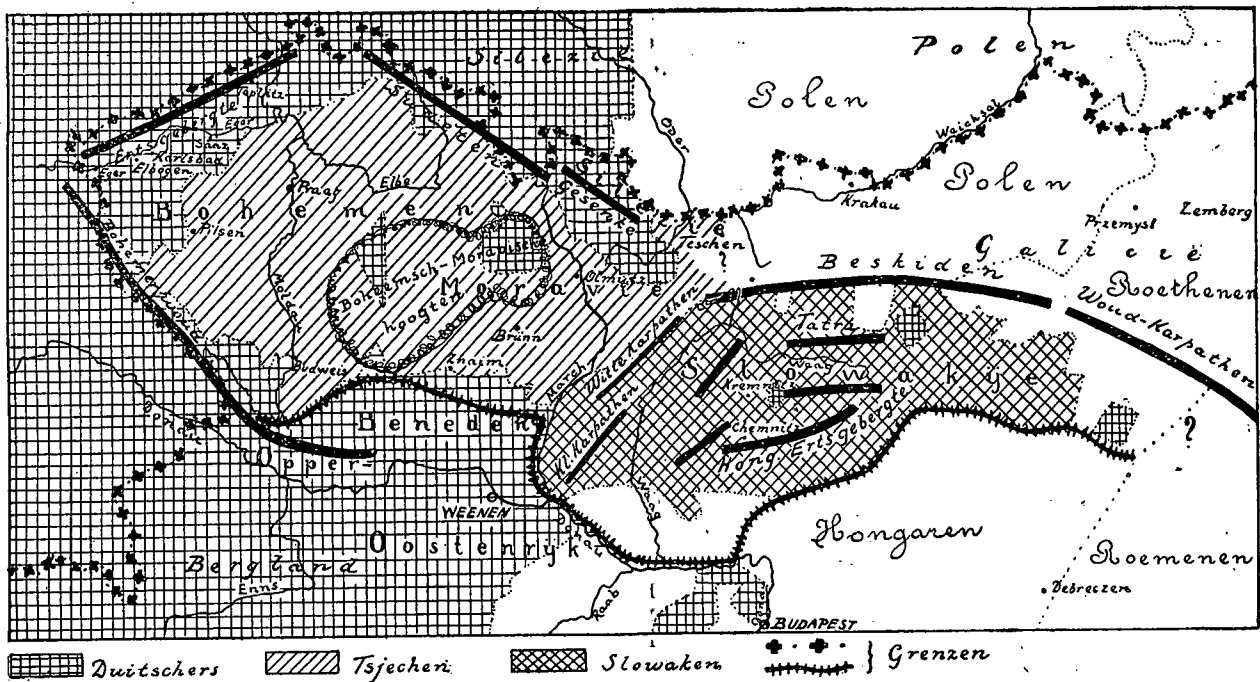
Na de groote Fransche revolutie begon men in deze landen de herinneringen aan het verleden wakker te roepen, en met de studie der talen werd het nationaal bewustzijn opgewekt en een gevoel van saamenhoorigheid der Tsjechen en der Slowaken gevestigd, een beweging, die zich richtte tegen de heerschappij van de Duitse Oostenrijkers. Sedert 1848 stelden de Tsjechen en de Slowaken hun eischen van herstel der oude rechten en onafhankelijkheid steeds krachtiger, en de laatste groote oorlog, die de nationale beginselen in de staatkunde erkenning deed vinden, gaf hun gelegenheid de vervulling daarvan te verkrijgen. Den 28en October 1918 werd de Tsjecho-Slowakische Staat opgericht, die den 14en November 1918 op de Nationale Vergadering te Praag tot een republiek werd verklaard, met Prof. T. G. Masaryk als eerste president. De nieuwe Staat telt ongeveer 13 millioen inwoners, waarvan ruim 10,3 mill. Tsjecho-Slowaken, 2,4 mill. Duitschers en 300.000 leden van andere nationaliteiten, als Polen, Magyaren, Ruthenen en Joden. In Bohemen, Moravië en Silezië zijn ongeveer 8,7 mill. Roomsche-Katholieken en 330.000 Protestanten, terwijl er 140.000 Joden gevonden worden. Omtrent Slowakije zijn geen gegevens bekend, doch men schat het aantal Katholieken aldaar op 75 pCt.

De geschiedenis dezer volken is ontegenzeggelijk van invloed geweest op hun karakter. De Tsjechen hebben meer dan duizend jaren al hun krachten ingespannen, om te midden van de Duitschers hun nationaliteit te bewaren, wat te moeilijker viel, daar de laatsten, die meer aan de nijverheid en den handel zich wijdde, economisch niet zelden de sterkeren waren. Dat proces heeft aan de Tsjechen eigenschappen gegeven, die anders aan de Slaven vreemd zijn. Een zeker wantrouwen tegen vreemden werd hierdoor bij de Tsjechen opgewekt, dat tot prikkelbaarheid leidde, als zij tegenover de Duitschers stonden. Daaruit wordt de strijd en tegenstelling tusschen beide naties verklaard, die vooral het sterkst uitkwam in Bohemen, terwijl die in Moravië minder hevig was.

De Tsjechen hebben de vruchtbaarste landen bezet en zijn meest landbouwers gebleven in deze landen. Over het geheel zijn het arbeidzame lieden, goede soldaten en beambten, met natuurlijk verstand begaafd en met levendige fantasie. De Tsjech leert gemakkelijk vreemde talen; hij is een vriend van muziek en poëzie. De Tsjechen hebben onder de West-Slaven zich altijd gekenmerkt door hun manhaftigheid en hun politieke zin. Zij gelden van oude tijden af voor de minst toegeevenden onder de Slaven. De stad in het midden van hun land, het oude Praag, werd het centrum van hun nationaal leven.

De Slowaken in het N.W. van Hongarije, wier taal een dialect van de Tsjechische taal is, vormen een echt boerenvolk. Bij Neutra, Presburg en Bors drijven zij wijnbouw, en in het gebergte is veeveelt het hoofdbedrijf met kaasproductie. Ook als houtvlotters doen zij goeden dienst. En velen gaan als kooplieden

SCHETSKAARTJE VAN SLOWAKIJE.

naar de kleine steden en over het land om lijnwaad, kant, muizenvallen enz. aan de huizen te verkoopen. De kleine industrie wordt veel door hen uitgeoefend. De Slowaken zijn arm, maar werken met vlijt. Zij zijn een eenvoudig volk, dat hecht aan oude gewoonten en zijn kleding in eere houdt.

Bohemen. Van de vier gedeelten van Tsjecho-Slowakije is Bohemen niet alleen het grootste, maar ook het meest bevolkte en belangrijkste gewest.

Wij willen die gedeelten kortelijk de revue doen passeeren. Bohemen (in het Tsjechisch *Cechy*, spr. tsjechi) is een door natuurlijke grenswallen afgesloten gebied. Het land vormt een ruit, in het N.W. begrensd door de reeks bergketens, die men als Sudeten kan aanduiden, in het N.W. door het Saksische Ertsgebergte en in het Z.W. door het Bohemerwoud. Naar het Z.O. is de afsluiting het minst volkomen; daar rijst een plateau van oude gesteenten golvend op tot de Boheemsch-Moravische grenshoogten, waarover verscheidene goede wegen naar Moravië, het Donaugebied en de kom van Weenen voeren. De overige gebergten sluiten Bohemen vrij scherp af; alleen in het noorden kon de Elbe, de hoofdriever van Bohemen, zich door het Elbeandsteen-gebergte langs de rotspoort bij Tetschen een weg banen, om langs Dresden de Noord-Duitsche vlakke te bereiken.

Te midden van die afsluitingen door gebergten aan de randen vormt Bohemen een van het N.W. naar het Z.O. en van het midden naar de randen komvormig oprijzend heuvelachtig of golvend landschap, dat in het zuidoosten terrasvormig stijgt, en aan de andere zijden in hooge berggewesten overgaat.

Wanneer men de voorhistorische bevolking uit den steentijd, waarvan herinneringen zijn overgebleven, buiten rekening laat, dan kan men als eerste bewoners van dit land de Keltische Bojers beschouwen, die, volgens Tacitus' *Germania*, tot de eerste eeuw voor Chr. hier woonden en waarnaar het land *Bohemia* genoemd werd. De reden, waarom de Bojers van hier vertrokken zijn, is niet bekend.

Na de Bojers kwamen hier de Germaansche Markomannen, die in de 6e eeuw onzer jaartelling werden verdrongen door Slavische stammen, welke waarschijnlijk van den Donau over Moravië langs de Moravische terrassen naar de rivierdalen van de Boven-Elbe en haar bijstroomen afdaalden: Het waren deze Slaven, naar een aanvoerder Tsjech waar-

schijnlijk *Tsjechen* genoemd, die, als landbouwers van nature, de vlakke en heuvelachtige terreinen in het midden van Bohemen in gebruik namen, en daar een echten landbouwstaat vestigden. De Tsjechen vormden sedert de hoofdbevolking van het binnenland van Bohemen tot op dezen tijd.

De randgebergten van Bohemen waren in den Romeinschen tijd en veel later nog met ontoegankelijke wouden overdekt, die de door de geschiedschrijvers aangeduide Hercynische wouden (*Silva Hercynica*) uitmaakten. Zij vormden nog gedurende de middeleeuwen een schier onbewoonden breed grenszoom, waarin de Tsjechen niet doordrongen. Eerst aan het eind der 12e eeuw werden deze grensmarken in gebruik genomen, toen koning Ottokar I Duitsche boeren aanmoedigde zich in die streken te vestigen. Ten einde de onverdeelde vorstelijke en andere woeste gronden tot ontginning te brengen, en tevens om als stedenbouwers aan den vorst een machtig tegenwicht te schenken tegen de aanmatigheden van den Tsjechischen adel. De arbeidzame Duitschers waren voor de kolonisatie dezer woeste streken uitstekend geschikt, en tegen het eind der 14e eeuw trok een groote stroom van Duitschers Bohemen binnen, waar zij zich voornamelijk vestigden aan de randen van dat land, de bosschen er dunden en deze gewesten in cultuur brachten.

Door dit proces is Bohemen een gebied geworden, dat door twee nationaliteiten bevolkt is: door de Tsjechen in het binnenland, en door de Duitschers meest aan de randen. De Tsjechen hadden nog hun oude sociale verhoudingen, welke de edelen als grondbezitters met de boeren als hoorigen op den grond erkenden; de Duitschers daarentegen waren vrije lieden, niet aan den grond gebonden, die zich vrij konden verplaatsen. In het hart van Bohemen vond men in de 13e eeuw, met uitzondering van Praag, nog geen versterkte steden. Doch onder Ottokar II (met den bijnaam de stedenbouwer), werden de Duitschers ook tot het aanleggen van steden gebracht, waar zij vrij bleven van de heerlijke rechten des Tsjechischen adels; hun eigen rechten hadden en schepenen konden kiezen.

De afsluiting van Bohemen door gebergten gaf dat land beschutting tegen de noordenwinden. Het land heeft daardoor in het binnenland een betrekkelijk zacht klimaat, met in den zomer hooge temperatuur,

en den meesten regenval in Juni en Juli. Van het midden neemt de temperatuur naar de randen met de hoogte af. Het klimaat en de bodemgesteldheid maken Bohemen, voornamelijk in de rivierdalen, tot een zeer vruchtbaar landbouwgebied. Slechts 3 pCt. van den bodem is improductief. Ongeveer 50 pCt. van de oppervlakte is gewijd aan den akkerbouw; 16 pCt. is grasland, 29 pCt. is woud. De bosschen beslaan ongeveer 1.507.325 H.A., waarvan het grootste gedeelte uit naaldhout bestaat.

De landbouw is door die gesteldheid des lands de hoofdbron van bestaan voor een groot gedeelte der bevolking. Doch daarnaast biedt dit land een zoo grooten rijkdom van andere natuurschatten aan, dat Bohemen onder de Oostenrijksche landen een eerste plaats kon innemen. Overvloed van arbeidsvermogen door het stroomend water, een groote rijkdom aan bosschen, talrijke ertsen in den bodem, als zilver, ijzer, lood, tin, zwavel, graphiet en granaten, verder aanzienlijke steenkolen- en bruinkolenvelden, een groote hoeveelheid goed veen voor turf, door dit alles bood Bohemen een geographisch milieu voor krachtige economische ontwikkeling. Wereldberoemd zijn de talrijke minerale bronnen aan de zuidhelling van het Ertsgebergte, die hier een soort van zomerresidentie in de badplaatsen, als Karlsbad, Teplitz en Gastein, deden ontstaan.

De grondstoffen, welke de bodem en de landbouw leveren, hebben het aanzijn gegeven aan een veelzijdige en bloeiende industrie.

De beide nationaliteiten, die zich in Bohemen vestigden, hebben ieder naar hun aard en aanleg een eigen terrein verkregen, dat zij exploiteerden. De Tsjechen, bewoners van het meest voor landbouw geschikte gebied in het midden, hebben zich voornamelijk aan den landbouw gehouden. De Duitschers, eerst als landbouwers tot ontginning der woeste randstreken in het land geroepen, waardoor zij een sober bestaan hadden, kwamen in den loop der 16e eeuw weldra in een gunstiger conditie, toen de nieuwbegonnen mijnbouw in het Saksische Ertsgebergte, de toenemende beteekenis der glasindustrie in het Bohemerwoud en de steeds zich uitbreidende linnen- en lakenweverij in oostelijk Noord-Bohemen vooral bij de Deutsche bevolking bedrijvigheid en welvaart brachten. En na den dertigjarigen oorlog werd het gebied der Duitschers in Bohemen sterk uitgebreid.

Duitsch-Bohemen beslaat als aaneengesloten gebied tegenwoordig ongeveer 16.311 K.M². (een oppervlakte van niet geheel de helft van Nederland), d.i. ongeveer 31 pCt. van Bohemen, en de Deutsche bevolking bedraagt 2½ miljoen zielen, of 36,7 pCt. van de geheele bevolking. Het Deutsche gebied met veel nijverheid is over 't geheel dichter bewoond dan het Tsjechische.

De Duitschers in Bohemen, uit verschillende deelen van Duitschland afkomstig, vormen geen eenheid van stam, en spreken verschillende dialecten, die tot vier groote groepen zijn te brengen. Door hun arbeidszin hebben zij groote beteekenis gehad voor de ontwikkeling der randgewesten van Bohemen, waar zij den schralen bodem tot eenige landbouwproductie hebben gebracht. Maar bovenal hebben zij de producten der natuur weten te gebruiken als grondstoffen voor hun handwerksnijverheid, die den grondslag legde voor de latere industrie van Bohemen.

In het Bohemerwoud zijn de hout-, vlas- en glasindustrie steeds de hoofdbedrijven geweest, waarvan de eerste bovenaan staat. Het woud leverde de meeste grondstoffen voor onderscheidene bedrijven: het hout diende voor de houtbewerking, de glasfabricage, de potasch en voor de verwarming. De vlasboer had aan het bosch de eenigszins vochtige lucht te danken, welke het vlas er goed doet gedijen. De kolenbrandrij, die er vroeger bloeide, is zoo goed als verdwenen.

Een oud nevenbedrijf van den landbouw in het Bohemerwoud was de vlasbouw met de linnenfabri-

cage, en daaraan werd met de schapenteelt de lakenweverij verbonden. Ook de kantklopperij had in het Bohemerwoud een sterke verbreiding, hoewel die meer werd gevonden in het Ertsgebergte. En een eigenaardige tak van nijverheid was de bereiding der Brazilië-tabak, welke in huisarbeid werd verwerkt.

Meer omvattend en veelzijdiger was nog de Deutsche huisnijverheid in het Ertsgebergte, waar ook de bevolking geheel van die in het Bohemerwoud verschilt. De bewoners van dit gebergte behoorden tot de armsten van Midden-Europa, die met moeite den schralen bodem tot de opbrengst van eenig voedsel hadden gebracht, maar onvoldoende voor hun bestaan. Het tekort vulden zij aan door met hun nijverheid iets te verdienen. Kantklopperij, fabricage van muziekinstrumenten, van parelmoeren knopen, handschoenen, wapens, speelgoed en stroovlechterij vindt men hier, evenals breierij. Het noorden van Bohemen was vooral de zetel der huisweverij.

Zoo was geheel Duitsch-Bohemen een gebied, waar in velerlei opzichten de nijverheid uitgeoefend werd, en ook de landelijke kunstindustrie zich eigenaardig had ontwikkeld. Dit gebied maakte daardoor een sterke tegenstelling met het Tsjechische binnenland, waar de landbouw de hoofdbron van bestaan was, en alleen in de steden de industrie werd uitgeoefend.

Vooral door de Deutsche gewesten was in 1914 Bohemen niet alleen het meest industriërijke gewest der Deutsche Kroonlanden, maar een der merkwaardigste industriegebieden der geheele aarde geworden.

In het volgend nummer willen wij een blik slaan op de tegenwoordige industrie in Bohemen.

H. BLINK.

VERHOOGDE SPOORWEGTARIEVEN.

Dat de zeer groote stijging der transportkosten een belangrijken schakel vormt in den wicieuwen cirkel, waarin de wereld den laatsten tijd ronddraait, mag, ook zonder het rapport der Staatscommissie voor het duurte-vraagstuk af te wachten, wel als vaststaande worden aangenomen.

Het is dan ook zeer zeker te betreuren, dat, niet-tegenstaande in Juli van dit jaar, ter vervanging van het gedurende de oorlogsjaren toegepaste stelsel van oorlogstoeslagen en extra-heffingen, werd overgegaan tot de invoering van definitief verhoogde en in verband met de spoorwegfusie belangrijk vereenvoudigde tarieven, waarmede geacht mocht worden de op dit gebied zoo wenschelijke stabiliteit te zijn herkegen, de spoorwegmaatschappijen thans wederom hebben moeten besluiten tot eene verhooging met 25 pCt. over de geheele linie, welke voor de goederentarieven den eersten November is ingegaan en voor de reizigerstarieven 1 December zal ingaan.

Te meer bedenkelijk is dit, omdat niet valt te ontkennen, dat, in tegenstelling met de opdrijving der watervrachten, de uitkomsten van het spoorwegbedrijf maar al te zeer tot deze verhooging nopen, zoodat van eene verlaging, althans van eene algemeene verlaging in afzienbaren tijd wel geen sprake zal zijn.

Grosso modo kan men zeggen dat, met inbegrip van den nieuwen 25 pCt. toeslag het bestelgoederentarieef thans pl.m. 300 pCt., de stukgoederentarieeven pl.m. 250 pCt. (voor vee nog aanzienlijk hooger, voor de grootere afstanden zelfs tot 400 à 500 pCt.), de wagenladingstarieven pl.m. 225 pCt., het normale reizigerstarief pl.m. 190 pCt., de abonnementstarieven pl.m. 160 pCt. en het bagagetarief pl.m. 250 pCt. van de gelijkmatige tarieven in 1914 bedragen. Intusschen zijn deze percentages nog geflatteerd, aangezien daarbij geen rekening is gehouden met de tallooze speciale tarieven, welke destijds bestonden, doch thans op eene enkele uitzondering na, zijn afgeschaft.

Behouden zijn alleen een speciaaltarief voor steen- (bruin-)kolen, een voor meststoffen en een voor aarde,

zand, enz., welke prijzen eveneens pl.m. 225 pCt. van die van vóór den oorlog bedragen, voor steenkolen in vele gevallen nog hooger wegens de extra reductie, welke destijds bij aanbieding van eenige wagens tegelijk en op de grootere afstanden werd gegeven, terwijl daarenboven het huidige speciaaltarief uitsluitend geldt voor de Limburgsche kolen en niet meer, als vroeger, ook voor de kolen, welke in de havenplaatsen ten vervoer naar het binnenland werden aangebracht, zoodat de vrachtprijs voor deze kolen thans 300 pCt. en meer bedraagt van dien van vóór den oorlog.

Zoo bedragen thans ook de vrachtprijzen voor aardappelen en voor granen en peulvruchten, waarvoor destijds speciale tarieven bestonden, 300 pCt. en meer van die van 1914.

Eene dergelijke verhouding bestaat ook tusschen het in 1914 bestaande zone-tarief voor het vervoer van benzine, petroleum, enz., van de havenplaatsen naar alle andere stations en de thans daarvoor gevorderde vrachtprijzen.

Tot nog grootere verschillen komt men voor andere artikelen; zoo bestond een algemeen geldend tarief voor stalmest, hetwelk prijzen bood, waarvan de thans voor het vervoer van dat artikel geldende prijzen het 4 of 5-voud vormen; voor compost enz. bestond op het net van S.S. zelfs een zone-tarief, waarvan de thans in aanmerking komende prijzen het 6, 7 of 8-voud vormen.

Nevens deze en dergelijke speciale tarieven voor bepaalde artikelen bestond bij beide spoorwegmaatschappijen een speciaal-tarief, dat voor het vervoer tusschen de groote Hollandsche steden en een aantal plaatsen in het Noorden en Zuiden des lands van alle goederen, hetzij als stukgoed of als wagenlading, eene aanmerkelijke, naar de soort der goederen geclassificeerde reductie gaf; ook voor dat vervoer moet thans een vrachtprijs worden betaald, die vele malen hooger is dan die van destijds.

Ook ten aanzien van de reizigerstarieven is het boven gegeven „index“-cijfer van 190 pCt. eenigszins geflatteerd, daar ook hierbij de speciale tarieven, als dat voor kilometerboekjes en voor buurtverkeer buiten rekening zijn gelaten. Van het vroegere buurtverkeertarief, dat toch op vele lijnen, waar alle treinen voor buurtverkeer waren toegelaten, als het ware het normale tarief vormde, bedragen de huidige vrachtprijzen 250 pCt.

Volledigheidshalve dient echter vermeld, dat een tweetal personentarieven minder dan de bovenvermelde percentages of in het geheel niet zijn verhoogd; het zijn — den geest des tijds typeerend — het werklieden- en het militairtarief; het eerste is betrekkelijk weinig verhoogd en het laatste, volgens hetwelk ook officieren buiten dienst reizen, is in het geheel niet verhoogd; H.H. militairen reizen nog steeds voor den halven prijs van het vóór 1911 geldende burgertarief, dus nog niet onaanzienlijk beneden het reizigerstarief hetwelk in genoemd jaar werd ingevoerd.

Indien bij het bovenstaande nog wordt bedacht, dat ook de zoogenaamde bijkomende kosten, zoodat de bestel- en affhaalloonen, staangeld, dekkleedenhuur, enz., enz., belangrijk zijn verhoogd, dan moet worden erkend, dat ook ten onzent de spoorwegtarieven een belangrijke factor vormen in het duurtvraagstuk.

Een schrale troost is het, dat men ook elders denzelfden weg is opgegaan of zal moeten opgaan.

Zoo bedragen in Duitschland de goederentarieven thans pl.m. 300 pCt. van het vroegeré normaal-tarief en het huidige personentarief voor de 4 klassen resp. 485, 266, 245 en 225 pCt. van het reizigerstarief van vóór den oorlog. Opmerkelijk is, dat België tot dusverre op zijne zeer lage spoorwegtarieven slechts een toeslag van pl.m. 40 pCt. heft.

Over de noodzakelijkheid dezer tariefverhoogingen in een volgend artikel nog enkele opmerkingen.

Hd.

ROEANDA EN OEROENDI.

Aan het slot van het artikel: „Belgische Aanwinsten in Midden-Afrika”¹⁾ waarin in hoofdzaak gehandeld werd over de economisch-politieke problemen, het hart van Afrika betreffende, werd de toezegging gedaan nog eenige economisch-geographische bijzonderheden over de beide voormalige Deutsche provincies, waarmede de Belgische Congostaat vergroot is, te zullen laten volgen. Allereerst moet echter een storende vergissing hersteld worden, die in het kaartje, dat het voornoemde artikel begeleidde, gemaakt is. Zoodat de lezer reeds begrepen zal hebben, had in de verklaring van het schetsje in plaats van Russisch gebied moeten staan Fransch gebied. Rusland was, het ligt voor de hand, volgens de nieuwe groepeerings in Afrika geen gebied toebedeeld, zomin als het bij den ouden toestand in het donkere werelddeel vertegenwoordigd was.

De bijzonderheden, die hier over Roeanda en Oeroendi volgen, zijn in hoofdzaak geput uit: Prof. Dr. Hans Meyer, Das Deutsche Kolonialreich, Erster Band, Erster Teil: Ostafrika, het geographisch standaardwerk, waarvan in 1914 juist opnieuw een oplaag verschenen was. Het hierbij gevoegde kaartje is overgenomen van de in het voornoemde werk geplaatste „Verwaltungs- und Verkehrskarte von Deutsch-Ostafrika”, op een schaal van 1 : 6.000.000, hier ter reproductie in eene verhouding van 6 : 8 vergroot.

Het hoogland *Roeanda* werd door de Duitschers bestuurd op een wijze, die met het in Nederlandsch Oost-Indië gevolgde residenten-systeem overeenstemming biedt. In het inlandsche bestuur is niet de dorps-gemeente de laagste politieke eenheid, maar in overeenstemming met het natuurlijk karakter van het landschap de door dalen begrensd berg of een deel van een berg. De bezit-rechten gelden voor een of anderen berg, aan welk bezit bepaalde bevoegdheden en verplichtingen verbonden zijn. De houders van zoodanige rechten zijn de hoofden (Watoealen). Deze Watoealen komen steeds uit bepaalde families of clans voort — men ziet de overeenstemming met de eertijds in Schotland heerschende toestanden — een zeker aantal hiervan voegt zich samen tot een stam. Ongeveer 80 pCt. van het gewest was in handen van een 24-tal opperhoofden. De Watoealen zijn leenmannen van den vorst (msinga). Het Deutsche bestuur beschikte bij verre na niet over de middelen een eigen bewind in Roeanda te voeren, het erkende dus den msinga en plaatste daarnaast een regent te Njarugenje.²⁾

Neder-Roeanda, het zuidoostelijk gedeelte, gekenmerkt door de tallooze meren en meertjes, is eerst weinig geëxploreerd. Anders daarentegen Hoog-Roeanda. Dit gedeelte begint bij den linkerover van den Akanjari en noordelijker, westwaarts van het Mohasimeer.

Hoog-Roeanda is een dichtbevolkt bergland, $\frac{9}{10}$ van het landschap is door akkers, bananen-beplantingen en veeweideplaatsen ingenomen. Vandaar dan ook dat de wilde dieren, om terecht een beeldspraak te bezigen, op den achtergrond zijn gedrongen. Hoog-Roeanda behoorde tot de dichtstbewoonde gedeelten van Duitsch-Oostafrika. De bevolking van de geheele provincie wordt in de officieele publicatie „Die deutschen Schutzgebiete” 1911/12 opgegeven als 2.000.000 inheemsche kleurlingen, 87 niet-inheemsche kleurlingen en 70 blanken, waarvan maar 30 Duitschers. Het aller dichtst bezet is het noordwestelijk gedeelte Mlera, de landstreken langs het Kiwumeer en eenige andere.

In Hoog-Roeanda zoo min als in Neder-Roeanda bestaan eigenlijk gezegde dorpen, men treft uitsluitend geïsoleerde hofsteden aan, die vaak meerdere hutten tellen, waar eene familie samenwoont. In de lage en

¹⁾ Zie vorig nummer.

²⁾ Wij nemen de Deutsche schrijfwijze over voor eene gemakkelijke vergelijking met het kaartje.

geheele dichtbevolkte gewest geeft een indruk van welvaart. De binnenlandsche verhoudingen zijn er echter minder ordelijk dan in Roeanda, aangezien het gezag van de binnenlandsche overheid minder absoluut is. Het meergenoemde regeeringsverslag vermeldt een bevolking van 1.500.000 inlandsche kleurlingen, 39 uitheemsche kleurlingen en 52 blanken, waarvan 30 Duitschers. De veestapel werd in 1906 geschat op minstens 200.000 runderen en meer dan een miljoen schapen en geiten. Het verslag voor 1911/12 spreekt van eene schatting van 300.000 runderen en 2 miljoen kleinvee. Runderhuiden en geitenvellen vormen dan ook het eenige vermeldenswaardige uitvoerproduct — al bezit natuurlijk ook dit gewest zijn inheemsche veldbewerking — waarvan de afvoer over Udjidji aan het Tanganjikameer of langs de Oegandabaan plaats vond. Om dezelfde redenen als hiervoren bij Roeanda vermeld, was de toegang tot deze residentie door het Deutsche bestuur langen tijd verboden, soms was de afsluiting ook bevolen voor de bestrijding der veeziekten. De residentshoofdplaats is Usumbura aan het Tanganjikameer, alwaar een aantal Europeesche en Indische firma's gevestigd was. Als Oeroendi eenmaal den toestand heeft bereikt, waarvan generaal Smuts zeer typeerend zeide, dat men niet zoozeer moest spreken van de expansie van Europa dan wel van de ineenkrimping van de aarde¹⁾, zal naar uit alle berichten valt af te leiden de voorspelling van Kandt wel in vervulling gaan, dat de rijkdommen van het gewest de: „hochgespannte Erwartungen eher übertreffen als enttäuschen werden”.

Onder het Deutsche bewind was reeds begonnen met den bouw van een spoorweg van Tabora, aan den spoorweg van Dar es Salam, naar Roeanda. In 1914 werd de aanleg eerst toegestaan, men hoopte daarmee den economischen rijkdom van deze gewesten meer aan het overige deel van de kolonie ten goede te doen komen en hun eigen opbloei te bevorderen. Baltzer²⁾ deelt over de nieuwe lijn mede, dat beginnende te Tabora de baan zal loopen door de landschappen Karundi en Kahama, oostelijk van Korogwe, omhoog naar het noordwesten. Vervolgens wordt het gewest Tabora verlaten en betreedt de baan het landschap Usambiro, daarna het sultanaat Ussuwi. Op 405 K.M. van het uitgangspunt zou op 1550 meter boven den zeespiegel in het Tawirogebergte de waterscheiding tusschen Tanganjika- en Victoria-meer overschreden worden. Op dit traject zouden veel kunstwerken uit te voeren zijn. Vervolgens westwaarts afdalend naar het Ruwuwudal, werden minder groote moeilijkheden verwacht. Bij 481 K.M. aan de Kagera-knie had men den spoorweg willen doen eindigen, van waar verder verkeer op de Kagera mogelijk zou zijn. Destijds waren de kosten op 50 miljoen mark gesteld, in 3 à 4 jaar had men gedacht met den bouw gereed te zijn. Bij de berekening was aangenomen, dat de met deze lijn voor het verkeer geopende streken zelf de kosten in verloop van tijd weer zouden opbrengen, in de eerste plaats was daarbij aangenomen een hoofdelijke belasting der bevolking van 3 roepjen. Dr. R. Hennig vermeldt in zijn laatste chroniek der Afrikaansche spoorwegen³⁾, dat in 1916 nog 200 K.M. van deze lijn gereed kwamen. In hoeverre met den aanleg is voortgegaan, nadat de Duitschers ter plaatse niet meer stand hielden, is schrijver dezes niet bekend. Voor de Belgen zal uit den aard van de zaak weinig animo bestaan den afvoer van de nieuwgewonnen provincies in deze richting te zoeken, daarentegen is westwaarts gericht, door het gebied van den Congo-staat, nog geen sprake van een gemakkelijk te bereiken uitgang aan zee.

In Maart 1915 is gereedgekomen de Loekoegabaan,

welke zuidelijk van Kongolo, aan den Congo, in de richting der Loekoega-rivier naar het Tanganjikameer loopt, zuidelijk van Albertville. Usumbura is van hieruit per schip te bereiken.

In dit verband valt ook nog te wijzen op het project der Oëlle-baan. Dit plan is afkomstig van Koning Leopold II, die aldus Congo en Nijl wilde verbinden. In 1906 was met Engeland overeengekomen het traject te doen loopen van Stanleyville (Fall-Station) naar Mahagi aan het Albertmeer (1120 K.M.). Er is wel sprake van geweest deze baan een schakel in de Kaap-Kairo verbindingslijn te doen zijn. Intuschen tot stand gekomen is hier nog niets, wel is de wenschelijkheid van den aanleg in 1914 nog eens door den Belgischen minister van koloniën Renkin te berde gebracht, toen werd echter reeds een zuidelijker verloop aanbevolen.

Naar de lezer weet, is vanaf de Congorivier vervoer, deels te water, deels per spoor, naar de Atlantische kust mogelijk. Vervoer in deze richting zal echter aanzienlijk kostbaarder zijn dan naar de Oostafrikaansche kust. Het ligt echter voor de hand, dat van Belgische zijde toch wel eenige projecten zullen verschijnen, die de verkeersopenstelling van *Roeanda* en *Oeroendi* op de hiervoren aangeduide wijze zullen zoeken. Te vreezen is evenwel, dat ook ten opzichte daarvan de — naar reeds in het eerste gedeelte van deze verhandeling gezegd werd — in verscheidene Engelsche bladen uitgesproken verwachting bewaardheid zal worden, dat het koloniseeren van nieuwe terreinen de draagkracht van het zwaar getroffen België zal blijken te boven te gaan. G. E. H.

[Nadat dit artikel geschreven en gezet is, bereikt ons de „Wirtschaftsdienst” van 21 Nov. j.l., waarin de volgende cijfers opgegeven worden voor den doorvoerhandel naar de door België bezette gewesten, in het jaar 1917/18. Over Des-es-Salam: invoer 36.625 Rp., uitvoer (niet vermeld); over Bukoba: invoer 106.190 Rp., uitvoer 164.240 Rp. (hoofdzakelijk huiden). De uitvoer van huiden was in het geheele voormalige Deutsche gebied gering wegens aanwending tot militair gebruik.]

DE DIENST DER OOSTENRIJKSCHE STAATSSCHULDEN.

Het voor eenige weken in de dagbladen verschenen bericht, dat het Ministerie van Financiën der nieuwe Oostenrijksche republiek stappen heeft ondernomen om met de andere betrokken staten tot een voorloopige regeling betreffende de couponbetaling der Oostenrijksche staatsschulden te geraken, heeft opnieuw de aandacht gevestigd op de belangrijkheid, die ook in ons land ten opzichte van dit feit bestaat. Met nauwkeurigheid is weliswaar niet na te gaan hoe groot het belang bij de Oostenrijksche staatsschulden ten onzent is, doch wel mag worden aangenomen, dat van het totaal ad 15¼ milliard kronen aan Oostenrijksche staatsschulden van vóór den oorlog een zeer omvangrijk deel hier té lande is ondergebracht. Het is derhalve een feit van niet te onderschatten beteekenis, dat officieel de rentebetaling der Oostenrijksche staatsschulden niet in gebreke is gebleven, hoewel practisch en feitelijk een schorsing reeds bijna is ingetreden, hetgeen zich ook weerspiegelt in den koers der betrokken fondsen.

De wenkelijke toestand is thans zóó, dat op Duitsch-Oostenrijk de gansche last van den rentedienst der schulden van de voormalige Dubbel-monarchie wordt geladen; primo door enkele bepalingen van het vredesverdrag, secundo door den onwil der nieuwe republieken om haar deel van de lasten op zich te nemen. Indien dan ook de toestand zoo blijven zou als hij op het oogenblik is, zou het er voor de houders van Oostenrijksche schuldbrieven bedroevend uitzien. Duitsch-Oostenrijk toch is feitelijk niet anders dan de stad Weenen, met een betrekkelijk kleine oppervlakte

¹⁾ Voordracht in het Royal-Geographical Society Januari 1918, Journal Maart 1918.

²⁾ Die Kolonialbahnen 1916, p. 58 v.v.

³⁾ Weltwirtschaftliches Archiv 1 October 1919, p. 147*.

er omheen, zonder noemenswaardige industrie of bodemrijkdom, waardoor het land in staat zou zijn aan de geweldige verplichtingen van het geheele, vroeger zoo uitgestrekte, rijk te voldoen.

Het moet dan ook als een blijk van uiterst goeden wil worden opgevat, dat tot op dit oogenblik de Duitsch-Oostenrijksche regeering nog steeds is voortgegaan met het betalen van de vervallen coupons, aan inwoners van het eigen land niet alleen, doch ook aan neutrale houders. Weliswaar is deze betaling, ter vermindering van het scheppen van precedenten, bestempeld met den naam van „inkoop” der coupons en losbare stukken, doch practisch is het hierop neergekomen, dat het zoo funeste sterretje van noodlijdenheid tot nu toe voor Oostenrijksche fondsen uit de officieele prijscourant der Vereeniging voor den Effectenhandel is geweerd. Het was echter voor een ieder duidelijk, dat dit teeken niet meer veraf kon zijn, wanneer de toestanden onveranderd bleven. En nog schijnt er geen kentering te zijn gekomen.

Het feit toch, dat de Oostenrijksche regeering voor haar aandeel 25 pCt. van het bedrag, dat bij vroegere verzilveringen der goudrentecoupons in Nederland benodigd was, als zekerheidsstelling van de aanspraken der Nederlandsche houders, voor de op 1 October 1919 vervallen coupons bij de Amsterdamsche bank heeft gedeponeed, zegt op zichzelf nog niets. Want tot de betaling zal slechts kunnen worden overgegaan, indien de volle 100 pCt. in het bezit der betalingskantoren zullen zijn gekomen. En de ontbrekende 75 pCt. moeten worden aangevuld juist door die Staten, die tot op dit oogenblik geen enkel bewijs van tegemoetkoming aan buitenlandsche houders hebben gegeven. Men doet ons inziens dan ook goed geen al te groote verwachtingen omtrent een integrale couponbetaling te koesteren, doch de geste der Duitsch-Oostenrijksche regeering te nemen voor hetgeen zij vermoedelijk is, dat wil zeggen, een uiting van politiek, die men als regel gewend is met de toevoeging van „hoogere” te bestempelen.

Wat toch is 't geval. Naar men weet, wordt in het vredesverdrag weliswaar in principe de pro-rata-aansprakelijkheid der nieuwe republieken ten opzichte van de oude Oostenrijksche schulden aangenomen, doch wordt door de valutabepalingen practisch het overgrote gedeelte der schuld op Duitsch-Oostenrijk geladen. Zelfs indien dus door de jonge republieken, volkomen zal worden gehandeld in overeenstemming met het vredetractaat, dan nog zou Duitsch-Oostenrijk vermoedelijk niet aan zijn verplichtingen kunnen voldoen. Dit nu zou waarschijnlijk bij de Entente weinig gewicht in de schaal leggen, daar de nieuwgevormde staten steeds haar sympathie hebben gehad. Doch er is één middel, waardoor de mogelijkheid van ingrijpen ten gunste van buitenlandsche houders, wordt geschapen, n.l. wanneer tot deze buitenlanders een groot gedeelte van de inwoners der entente-landen moet worden gerekend. Dit is natuurlijk iets, waarmede de regeering der Duitsch-Oostenrijksche republiek terdege rekening houdt en nu is het opvallend, dat juist ten opzichte van de Oostenrijksche goudrente de maatregel tot deponering van het pro-ratabedrag der couponbetalingen is genomen. Deze goudrente toch is vóór den oorlog een zeer aantrekkelijk beleggingsobject voor Frankrijk geweest en het niet voldoen van de rentebetaling op deze fondsen zou voor Fransche houders een nieuw en niet onbetekend verlies vormen. De naweën van den oorlog zouden hiendoor slechts te scherper naar voren komen, en dit in een periode, waarin het ontbreken der Russische renten dagelijks in Frankrijk sterker wordt gevoeld. Het is dan ook te verwachten, dat door de thans gevolgde politiek der Duitsch-Oostenrijksche regeering de publieke opinie in Frankrijk zal worden wakker geroepen en dat op deze wijze een sterke druk zal worden uitgeoefend op de met de Entente bevriende nieuwe republieken, ten einde haar tot het

volbrengen van haar betalingsplichten te doen geraken. Weliswaar zou dit natuurlijk slechts voorloopig voor de goudrente gelden, doch het spreekt vanzelf, dat hiermede het ijs zou zijn gebroken en dat de weg zou zijn geëffend om ook ten opzichte van de overige schuldsoorten tot een onderlinge regeling te komen.

Zooals men ziet is derhalve het deponeren van het door Duitsch-Oostenrijk verschuldigde rentebedrag vermoedelijk niets anders dan een energieke poging om tot een definitieve en algeheele regeling te komen en moet men er niet uit destilleeren, dat een effectieve betaling van de rente nu ook binnen afzienbaren tijd te verwachten zou zijn. Dat het hiertoe zal komen, lijkt ons zeer waarschijnlijk, al moet, en dit was de bedoeling, welke voorzat bij het schrijven van deze regelen, tegen overdreven optimisme worden gewaarschuwd.

BROUWER.

INDEX-CIJFERS.

De prijsbewegingen in den groothandel gedurende de afgelopen maand hebben einde October voor het meerendeel der artikelen een hogere notering veroorzaakt dan aan het einde van de voorafgaande maand werd geboekt. Hernieuwde stijging van den katoenprijs deed het index-cijfer weer een aanzienlijken sprong opwaarts maken. Het totale index-cijfer is thans gestegen tot 6795; terwijl 6267 het hoogste punt was, dat gedurende den oorlog werd aangeteekend, n.l. aan het einde van Augustus 1918. Het laagste punt, bereikt sedert den wapenstilstand, was 5708, einde Maart.

Hieronder volgt de gebruikelijke — aan de „Economist” ontleende — tabel, waaruit valt te zien, dat, ofschoon alle groepen bijgedragen hebben tot de vermeerdering van het index-cijfer in de maand October, de stijging voornamelijk veroorzaakt is door de weefstoffengroep.

Data	Granen en vlesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen index-cijfer
Basis (gemidd. 1901—5) . .	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Januari 1914	563	355	642	491	572	2623	119,2
1 April „	560	350½	626½	493	567	2597	118,0
1 Juli „	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 October „	646	405	611½	472½	645	2780	126,4
1 Januari 1915	714	414½	509	476	686½	2800	127,3
1 April „	840	427	597	644	797	3305	150,2
1 Juli „	818	428	601	624	779	3250	147,7
1 October „	809½	470½	667	619½	769½	3336	151,6
1 Januari 1916	897	446	731	711½	848½	3634	165,1
1 April „	949½	503	796½	851	913	4013	182,4
1 Juli „	989	520	794	895	1015	4213	191,5
1 October „	1018	536½	937	858½	1073	4423	201,0
1 Januari 1917	1294	553	1124½	824½	1112	4908	223,0
1 April „	1346	610½	1226	834½	1233	5300	240,9
1 Juli „	1432½	652½	1441	841½	1278½	5646	256,6
1 October „	1221½	726	1509½	822½	1354½	5634	256,1
1 Januari 1918	1286½	686	1684½	839½	1348½	5845	263,2
Einde Jan. „	1221½	686	1719½	829	1329	5785	262,9
„ Febr. „	1235	693	1733	838	1319	5818	264,4
„ Mrt. „	1238	697	1777	836	1319	5867	266,6
„ April „	1244	744½	1760	850	1342½	5941	270,0
„ Mei „	1247	777½	1773½	849	1369	6016	273,4
„ Juni „	1274	777½	1811½	861½	1380½	6105	277,5
„ Juli „	1274	777½	1808	889½	1379	6128	278,5
„ Aug. „	1287½	775	1920	889½	1395	6267	284,8
„ Sept. „	1246½	779½	1929	889	1394	6238	283,5
„ Oct. „	1271	780	1889	878½	1391½	6210	282,6
„ Nov. „	1289	782½	1848	903	1389½	6212	282,6
„ Dec. „	1303	782½	1805½	866	1337	6094	277,0
„ Jan. 1919	1287	782½	1618½	828	1335	5851	265,9
„ Febr. „	1288½	782½	1596½	818	1310½	5796	263,8
„ Mrt. „	1285	782½	1502	844½	1294	5708	259,4
„ April „	1306½	752	1512½	912½	1290½	5774	262,4
„ Mei „	1310½	776½	1643	931	1327	5988	272,2
„ Juni „	1338	800	1741½	937	1371½	6188	281,3
„ Juli „	1339½	805½	1854½	1033½	1417	6450	293,2
„ Aug. „	1380	822½	1877½	1040	1383	6503	295,6
„ Sept. „	1399	817½	1979½	1047	1344	6587	299,4
„ Oct. „	1412	838	2123	1064	1358	6795	308,9

In de groep „granen en vleesch” waren de noteeringen voor tarwe, zoowel binnen- als buitenlandsche, een weinig lager. Haver noteerde aanzienlijk lager, gerst, aardappelen en rijst daarentegen hooger; vleesch was onveranderd. Bij de groep „andere voedings- en genotmiddelen” is er een aanmerkelijke vooruitgang in de theeprijzen, daar de vraag nog steeds het aanbod overtreft. De kosten van productie tot aan de markt zijn, volgens de Tea Broker's Association te Londen, ongeveer 7 d. per pond meer dan vóór den oorlog. Behalve een kleine verhooging in den koffieprijs zijn er geen veranderingen in deze groep. Suikerprijzen zijn eveneens onveranderd.

Bij de weefstoffen is de katoenprijs sedert het begin van de maand gestegen. De Amerikaansche oogst heeft veel te lijden gehad van de zware regens en er wordt verwacht, dat de kwaliteit beneden het gemiddelde zal zijn. Ofschoon de Engelsche regeering groote hoeveelheden wol vrijlaat, stijgen ook de wolprijzen. Vlas bleef onveranderd en jute was iets lager. Hennep is echter, na een daling aan het einde van September, opnieuw opgelopen als een gevolg van gebrek aan vrachtruimte en een vastere markt in Amerika. Bij de groep „delfstoffen” was de voornaamste verandering een scherpe rijzing in lood; tin en koper waren daarentegen iets lager. Bij de groep „diversen” was leder duurder; oliezaden herstelden zich iets van de daling gedurende de voorafgaande maand en talk steeg twee punten.

Kleinhandelsprjzen. De verhoudingscijfers van verbruiksartikelen, in den handel gebracht door de Coöperatieve Winkelvereniging van „Eigen Hulp” te Amsterdam, Haarlem, Arnhem, Utrecht, Leeuwarden en 's-Gravenhage (voorheen E. H.), welke door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd worden, zijn de navolgende.

Artikelen	1913	1914	1915	1916	1917	1918	Aug. 1919	Sept. 1919
Erwten	157	143	160	230	—	—	—	—
Gort	113	116	142	165	—	123	252	248
Koffie	94	88	91	100	118	174	167	167
Margarine	127	99	102	110	122	136	155	155
Soda	83	83	117	267	—	—	233	233
Stijfsel	103	107	130	157	320	680	447	440
Stroop	100	100	125	161	179	193	200	200
Suiker (basterd)	89	91	105	115	116	120	127	127
„ (melis).	85	89	98	102	103	105	108	108
Thee	112	113	116	119	127	119	139	141
Vermielli	121	128	203	207	—	—	314	310
Zeep (zachte) ..	87	87	121	158	—	—	396	396
Zout	80	80	90	90	110	190	160	160

De prijzen voor het jaar 1893 werden gelijk 100 gesteld.

DE RIJKSMIDDELEN.

In dit nummer treft men aan het gebruikelijk overzicht met bijlagen, van de opbrengst der Rijksmiddelen over de eerste tien maanden van het lopende jaar, vergeleken met de overeenkomstige cijfers van het vorige jaar.

De oorlogswinst- en verdedigingsbelastingen brachten tot dusver in totaal op een bedrag van f 641.539.343, waarvan f 479.504.537 op rekening komt van eerstgenoemde heffing.

Met inbegrip van de opcenten ten behoeve van het Leeningsfonds — behalve die op den Suikeraccijns, welke geene verzwaaring van belastingdruk medebrachten — is dus in totaal f 772.868.281 ontvangen uit belastingheffing, die haren grond vindt in de buitengewone omstandigheden.

De gewone middelen brachten in de afgelopen maand f 33.432.086 op tegen f 21.467.422 in October 1918 en vertoonen mitsdien een vooruitgang van f 11.964.664.

De opbrengst der afgelopen maand overtreft de raming met het aanzienlijk bedrag van f 14.828.711,

de opbrengst van de eerste negen maanden van 1919 overtreft de raming met f 62.465.576, zoodat over de eerste tien maanden van 1919 de opbrengst de raming met het aanzienlijk bedrag van f 77.294.287 te boven gaat.

Dit gunstig resultaat is voornamelijk toe te schrijven aan een ruimer vloeien over die tien maanden van de inkomstenbelasting, de dividend- en tantièmebelasting, de vermogensbelasting, van de accijnzen op suiker, gedistilleerd, bier en geslacht, van de zegel-, registratie-, successie- en invoerrechten, van de belasting op gouden en zilveren werken, het statistiekrecht, het recht op de mijnen, de domeinen en de loodsgelden.

Tot de gunstige resultaten over October 1919, in vergelijking met October 1918, droegen de zoeven genoemde middelen — met uitzondering van de inkomstenbelasting, den suikeraccijns, den geslachtaccijns, het recht op de mijnen en de domeinen — bij. Daarnaast kunnen genoemd worden de grondbelasting, de personeele belasting en den wijnaccijns.

Trager vloeiden naast de inkomstenbelasting de suikeraccijns, de zoutaccijns, de geslachtaccijns en de domeinen.

Hte ruimer vloeien van de grond-, personeele-, dividend- en tantième- en vermogensbelasting hangt waarschijnlijk samen met het inhalen van den achterstand bij de vaststelling der aanslagen en de invordering hiermede verband houdend.

De meerdere opbrengst van den wijnaccijns kan worden toegeschreven aan den grooteren invoer van wijn.

De hoogere opbrengst van den gedistilleerdaccijns is een gevolg van de, op 7 April 1919, ingegane accijnsverhoging en van eene toeneming der beschikbare grondstoffen; dit laatste deed waarschijnlijk ook bij de hoogere opbrengst van den bieraccijns invloed gelden.

Het ruimer vloeien van de zegelrechten zal ook nu wel voor een groot deel zijn toe te schrijven aan de met 1 Augustus j.l. in werking getreden wet van 27 Juni 1919 (Staatsblad No. 432) tot wijziging der Zegelwet 1917, aan de verlevendiging van den Effektenhandel en aan de verscherping van het toezicht.

De stijging van de opbrengst van het registratie-recht moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan de talrijke emissies en overgangen van vast goed.

De belangrijke vooruitgang in de opbrengst van de successierechten is waarschijnlijk toe te schrijven aan de waardedaling van het geld, waardoor grootere geldswaarden worden nagelaten, geschonken of bij overlijden overgaan. Voorts doet thans de belangrijke sterfte in de griepperiode haren invloed gevoelen.

De meerdere opbrengst van de invoerrechten, het statistiekrecht en de loodsgelden vloeit voort uit de verlevendiging van het internationale verkeer, terwijl bovendien wat de eerste twee middelen betreft, de sterke prijsstijging haren invloed op de ontvangsten doet gevoelen.

De toename van de opbrengst der belasting op gouden en zilveren werken is grootendeels toe te schrijven aan het terugkeeren van meer normale toestanden en aan de toenemende neiging van velen tot het koopen van weelde-artikelen.

Dat de inkomstenbelasting een lager cijfer aanwijst, is uitsluitend het gevolg van de werking der wet op de dividend- en tantièmebelasting, welke medebrengt, dat de rechtspersonen niet meer aan de inkomstenbelasting zijn onderworpen. De mindere opbrengst van den suikeraccijns houdt verband met een minder groot verbruik van suiker- en suikerhoudende spijzen, nu weder andere voedingsmiddelen in voldoende mate zijn en bovendien de hoogere suikerprijzen, daarop hun invloed doen gelden.

De lagere opbrengst van den zoutaccijns is een gevolg van het verbruiken van de groote, gedurende den oorlog gevormde en veraccijnsde voorraden; die

van den geslachtaccijns houdt verband met de eenigszins lagere vleeschprijzen alsmede met de omstandigheid, dat het vorige jaar meer vleesch voor het leger benodigd was dan thans.

Wegens gebrek aan ruimte moet de plaatsing van het slot van het artikel *De Internationale Luchtvaartconventie*, door *Mr. J. F. Lycklama à Nyeholt*, tot het volgend nummer worden uitgesteld.

AANTEKENINGEN.

Post, Telegraaf en Telefoon in de Unie van Zuid-Afrika.*) De moeilijkheid om in een gebied als de Unie van 473.076 vierkante mijl met een dunne bevolking (6.872.164, waaronder een half miljoen blanken) toch aan de niet geringe eischen van een modernen P., T. en T.-dienst te voldoen, wordt in dit artikel door den schrijver op bevattelijke en bescheiden wijze aangetoond. Nu de oorlog, die ook in de Unie in verschillende richtingen een belemmerenden invloed op den gang van het bedrijf heeft uitgeoefend, tot het verledene behoort, is de tijd gekomen, om naar de meest moderne hulpmiddelen voor de bevordering zoowel van den post-, als van den telegraaf- en telefoondienst uit te zien. Voor den postdienst is daarbij het oog gericht op het vliegtuig als vervoermiddel der dépêches. De reusachtige afstanden, die de belangrijkste plaatsen scheiden, maken het vliegpostvraagstuk tot een van veel grooter belang dan bij ons. Reeds worden er maatschappijen gevormd voor het personen- en goederenvervoer per vliegtuig; de daardoor geschapen gelegenheid zal mede door de posteringen kunnen worden gebruikt. De postverbindingen Pretoria-Durban, Johannesburg-Kaapstad en Johannesburg-Port Elisabeth en Oost-Londen zouden bij een gemiddelde snelheid van 80 mijl kunnen worden afgelegd achtereenvolgens in 4½, 12 en 8 uur. Voor de verbinding met het moederland komen in aanmerking een Oostelijke route via Marseille, Napels, Creta, Egypte, het Nijldal en Noordelijk Rhodesia en een westelijke via Bordeaux, Gibraltar, de Sahara, Lagos, Angola en Rhodesia. In verband met de meteorologische gesteldheden schijnt de Oostelijke route (7800 mijl) het gunstigste voor de reis van Engeland en de Westelijke (7210 mijl) voor die naar Engeland te zijn. De schrijver verwacht de totstandkoming der luchtpostverbinding tusschen Zuid-Afrika en Engeland binnen niet te langen tijd.¹⁾ Voor de verbetering van den telegraaf- en telefoondienst zullen nieuwste methodes toepassing vinden. In Zuid-Afrika is een machineschrifttoestel van het „Creed“-systeem in gebruik. Hierbij worden op het kantoor van afzending strooken papier met Morsetekens geperforeerd en vervolgens in den seingeveer gebracht. Het kantoor van ontvangst krijgt daardoor een strook met dezelfde perforaties. Deze strook laat men daarna door een soort schrijfmachine loopen, die het Morseschrift in gewone schrijfmachineletters overzet. Deze wijze van werken gaat met een snelheid van 100 woorden per minuut. Verder wordt een multiplex-systeem gebruikt, waarbij gelijktijdig vier berichten over één draad worden gebracht en een capaciteit van 160 woorden per minuut wordt bereikt. Ook hier is het belang van een intens gebruik der aanwezige geleidingen wegens de enorme kosten van aanleg over de groote afstanden zeer aanzienlijk. Deze kosten maken tevens de toepassing van draadloze telegraafstations, niet slechts langs de kust, maar ook in het schraal bevolkte binnenland, wenschelijk. Hiertoe worden reeds maatregelen over-

*) Ontleend aan: „Die Toekomstige Ontwikkeling van die Pos-, Telegraaf- en Telefoondienst van die Unie van Zuid-Afrika,” door Jer. Wilson, C. M. G., Posmeester-Generaal (Zuid-Afrikaans Journaal van Nijverheid, Sept. 1919).

¹⁾ [Vergelijk „De Luchtvaartweg Caïro—Kaapstad, pag. 674 v.v. van dezen jaargang. — Red.]

wogen. Tot nu toe vallen onder het beheer der posteringen nog slechts twee stations te Slangkop en Durban. De draadloze telefonie zal, mede als gevolg van de te verwachten instelling van luchtpost- en passagiersdiensten, zonder twijfel binnenkort toepassing vinden. De lange afstanden, waarover getelefoneerd moet worden, maakten tot voor kort het gebruik van buitengewoon zwaar koperdubbeldraad noodzakelijk, waardoor de weerstand van de lijn wordt gereduceerd. Nadat voor enkele jaren door het inbrengen in de geleiding op bepaalde afstanden van speciale inductieklossen de diameter van de geleidraden reeds aanmerkelijk kleiner kon zijn, is in den laatsten tijd eene nieuwe technische verbetering in uitvoering, die, vooral indien gecombineerd met het systeem der inductieklossen, nog meer in die richting doet verwachten en de duidelijkheid der gesprekken zeer ten goede komt. Verder wordt in de toepassing van een nieuwe vinding op het gebied der multiplex-telefonie een welkom middel tot bezuiniging op het draadgebruik verwacht. Deze uit Amerika overgenomen vinding maakt het gelijktijdig voeren van 5 gesprekken langs één geleiding mogelijk.

Wat de locale telefonie betreft, zullen te Johannesburg, Kaapstad en Pieter Maritzburg geheel automatische telefooncentrales worden ingericht, waardoor de aangeslotene in staat is zichzelf de gewenschte aansluiting te geven.

Terwijl in Amerika door coöperatie van boeren, die op verre afstanden wonende, onderling een telefoongeleiding bouwen, waarin zij samen zijn opgenomen, een goedkope aansluiting van de plattelandsbewoners aan het hoofdtelefoonnet mogelijk wordt gemaakt, zijn de boeren in de Z.-A. Unie voor deze wijze van aansluiting niet te vinden, aangezien zij elkaars gesprekken kunnen medeluisteren. Men is hier dus aangewezen op afzonderlijke aansluiting van elken gegadigden boer. Men gebruikt er een speciaal licht soort materieel voor. De administratie heft eene geringe vergoeding hiervoor.

Voorts wordt de plattelandspostdienst besproken. Er zijn 288 wat de schrijver noemt „hoofdpostdiensten”, die de communicatie onderhouden tusschen de belangrijke centra onderling en met het spoorwegnet. Van deze hoofdpostdiensten gaan voor de eigenlijke plattelandsvoorziening uit 1189 „takpostdiensten”. Deze worden uitgevoerd met motoren, wagens, te paard, per fiets of te voet. De plattelandspakketpost is tot nog toe wegens te groote afstanden, slechte wegen en de klimaatgesteldheid geen succes geweest. Voorloopig meent men voor het vervoer van bepaalde landbouwpakketten, speciaal met smeltbaren en vetten inhoud, de voorkeur aan particulier wegtransport en vervoer per spoor te moeten geven.

Een typisch staaltje van protectiegeest levert de oppositie van de Kamers van Koophandel tegen de invoering van den remboursdienst. Zij zijn nl. bang, dat de groote firma's aan de kust, die talrijke geïllustreerde catalogi over het binnenland zenden, op „onbillijke” wijze zullen concurreeren tegen de kleine winkeliers in de binnenlandsche centra.

Ten slotte worden de bijzondere diensten genoemd, waarvoor de postdienst thans zijn bemiddeling geeft (belastinggaander voor andere departementen) en waartoe hij zich mettertijd, evenals thans reeds de Britsche postadministratie, zal leenen (koop- en verkoop staatseffecten, levensverzekering, enz.).

J. O.

De Zweedsche scheepvaart. — In het Septembernummer van *Swedish-Export* treffen we een artikel aan over „Ocean Traffic and Swedish Transmarine Steamship Lines”. Na een algemeen overzicht van de groote handelscentra der wereld en de onderlinge verbinding van deze door scheepvaartlijnen wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling der Zweedsche handelsmarine, hetwelk de volle aandacht waard is.

Pas in het begin der twintigste eeuw begonnen zich geregelde Zweedsche scheepvaartlijnen over de wereldzeeën uit te strekken. In de ernstige internationale concurrentie was het voor Zweden een gunstige omstandigheid, dat het in hout en grondstoffen voor de industrie belangrijke exportproducten had, terwijl de toenemende industrialisatie den import van graan en diverse grondstoffen deed vermeerderen.

De eerste overzeesche verbindingen waren de Zuid-Afrikalijn en de Rederiaktiebolaget Nordstjernan (Johnson Line) op Argentinië. Beide lijnen waren creaties, resp. van Lundgren, reeder uit Gothenburg en Consul-Generaal A. Johnson. De Zuid-Afrikalijn wordt onderhouden door de Transatlantische Stoomvaart-Mij., welke een van de grootste Zweedsche reederijen geworden is. Zij onderhoudt tegenwoordig diensten op Zuid-Afrika, Australië, Perzië, Indië en de Soenda-eilanden, Mexico, Vereenigde Staten en Senegambië. Zij vervoerde in 1905 slechts 59.000 t. vracht, terwijl de getransporteerde hoeveelheid in 1917 390.000 t. bedroeg. De vloot bestaat uit 50 schepen van 1000—5900 R.T. inhoud.

Grooten invloed op den handel van Zweden met Zuid-Amerika had de Johnson Line, welke in 1890 opgericht werd. Haar vooruitgang onder de leiding van A. Johnson is nauw verbonden met de exploitatie der rijke ijzerertsbeddingen in Norrland. Sinds 1900 werd het ijzererts reeds op booten der reederij naar de Vereenigde Staten vervoerd. Door de opening van een geregelde dienst op Argentinië in 1904 is de Johnson Line tot de transatlantische stoomvaartverbindingen te rekenen. Het succes der onderneming blijkt uit het feit, dat de Zweedsche export van hout, papier, cement, enz., naar de La Platalanden en Brazilië, die in 1900 ongeveer 23.000 Kr. bedroeg, in 1910 reeds op 6,7 miljoen Kronen en in 1917 op 17,1 miljoen Kronen gestegen was. In 1913 bedroeg de import van koffie, graan, lijnzaad, wol, huiden, enz., uit die streken 37 miljoen Kronen. De motorschepen der Johnson Line varen ook reeds door het Panamakanaal naar Chili en langs de Pacifickust tot Canada.

De Zweedsch Oost-Aziatische Mij., welke gezamenlijke diensten met een Deensche en Noorsche maatschappij op Oost-Azië onderhoudt, werd in 1907 opgericht.

De directe verbinding tusschen Zweden en Noord-Amerika kwam in 1912 tot stand. Sinds 1914 worden twee diensten onderhouden, nl. één op de Noord-Atlantische havens en één op Cuba en de havens aan de Golf van Mexico.

De laatste groote dienst, dien Lundgren aan de Zweedsche handelsmarine bewees, was de schepping van een passagiers- en postdienst op Noord-Amerika. In 1914 kwam de Rederiaktiebolaget Sverige-Nordamerika tot stand. Het in Nederland gekochte dubbelschroefstoomschip „Stockholm” vertrok voor het eerst in September 1914 met passagiers uit Gothenburg naar New York, onder Zweedsche vlag.

Zoowel de Atlantische als de Indische Oceaan worden dus in verschillende richtingen door Zweedsche stoomvaartlijnen doorkruist, terwijl de Zweedsche vlag ook aan de kusten van den Grooten Oceaan vertegenwoordigd is.

De Zweedsche overzeesche scheepvaartlijnen zijn scheppingen van de laatste 15 jaren: tot stand gekomen onder moeilijke buitenlandsche concurrentie, bleken zij in staat te zijn pionierswerk voor den handel te verrichten.

De Duitse „Seedienst”. — In het artikel „Aanvallen op Lloyd's”, pag. 281 van den jaargang 1918, later in eene aantekening, pag. 1055 van dien jaargang, is sprake geweest van den Duitschen „Seedienst”. „Handelsberichten” bevat thans de navolgende mededeeling over de samenvoeging van den „Hamburger Seedienst” met den „Deutschen Ueberseedienst.”

„De Deutsche Ueberseedienst G. m. b. H. Berlin, Krausenstrasse 38—39 is ontstaan uit een syndicaat, dat zich de verbetering van den inlichtingendienst in binnenkomende en uitgaande richting tot doel had gesteld.

„Dit syndicaat heeft zich in den oorlog gesplitst in de „Transocean G. m. b. H.”, die in zeer nauwe betrekking tot het „Auswärtige Amt” zich vóór alles toelegde op verbetering van den politieken inlichtingendienst en in de „Deutsche Ueberseedienst G. m. b. H.”, die het zwaartepunt harer werkzaamheid in economische richting zocht.

„De kringen, die den „Ueberseedienst” met een kapitaal eerst van 1,9 miljoen Mk., later verhoogd op 5 miljoen Mk., in het leven geroepen hebben, zijn hoofdzakelijk de „Rheinisch-Westfälische Schwerindustrie”, met vóórään Krupp, Hugo Stinnes en de groote Hamburgsche export-firma's.

„De Ueberseedienst G. m. b. H. is na den oorlog het concentratiepunt geworden van eene serie ondernemingen, die als hoofddoel hebben het bevorderen van den Duitschen handel en industrie, wat, zooals men terecht heeft ingezien, niet alleen door verbetering van den objectieven inlichtingendienst kan geschieden. Tot deze ondernemingen behooren de „Deutsche Lichtbild-Gesellschaft”, waarbij het „Leipziger Messamt” en de „Bund Deutscher Verkehrsvereine” sterk geïnteresseerd zijn; verder de „Deutsche Ueberseedienst-Verlags G. m. b. H.”, die de „Echo”, het orgaan van de Duitschers in het buitenland, de „Export-Revue” en exporttijdschriften in verscheidene talen uitgeeft. Ook de „Ala” Allgemeine Anzeigen G. m. b. H. kan er bij worden gerekend, alhoewel deze eene andere bedrijfsleiding heeft.

„De „Hamburger Seedienst” is eene instelling, die de Duitse scheepvaarts- en scheepsassuratiekringen van Lloyds onafhankelijk zou maken, feitelijk dus bedoeld als concurrent van Lloyds. Hierachter staan de reeders, assurateurs en exporteurs, terwijl ook de groot-industrie zich voor de zaak interesseerde. Het is duidelijk, dat door den uitslag van den oorlog en het sterk verminderen van de Duitse handelsmarine, van de plannen van den „Hamburger Seedienst” niet veel terecht is gekomen. Dit zal ook de reden zijn, waarom hij door den „Ueberseedienst” is opgezogen.”

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Uitvoerverboden. De Minister van Landbouw heeft tot nadere aankondiging dispensatie verleend van de volgende uitvoerverboden:

met ingang van 20 November van het verbod tot uitvoer van *foezelolie*, vallende onder het uitvoerverbod voor geneesmiddelen, verbandmiddelen en de grondstoffen daarvoor;

met ingang van 22 November van het verbod tot uitvoer van ijzer en staal en hun legeringen in elken vorm, voor zoover betreft *allen afval van ijzer en staal*;

met ingang van 20 November van het verbod tot uitvoer van *cichorei in elken vorm* (daaronder begrepen cichoreiwortelen) en *peekoffie*;

met ingang van 22 November van het verbod tot uitvoer van *turf*, vallende onder het uitvoerverbod van steenkolen, enz.;

met ingang van 24 November van het verbod tot uitvoer van *triplexplaten*, vallende onder het uitvoerverbod voor alle hout; van *staniol en capsules*, vallende onder het uitvoerverbod voor tin en tinlegeringen, als grondstof en bewerkt; van *wikkelband en pitriet*, vallende onder het uitvoerverbod voor rotting en van *Haarlemmerolie*, vallende onder het uitvoerverbod voor lijnolie, en voor terpentijn, alle harsen, enz.;

met ingang van 25 November van het verbod tot uitvoer van *kachelglanspasta*, vallende onder het uitvoerverbod voor graphiet en daaruit vervaardigde artikelen; van *breimachinenaalden*; van *slijpmiddelen* (aloxite, alundum, amarij, carborundum, corundum en alle gelijksoortige slijpmiddelen) en van *bereide tafelmosterd*, vallende onder het uitvoerverbod voor lijnzaad, kool- en raapzaad en andere olie-zaden, enz.;

met ingang van 26 November van het verbod tot uitvoer van *mout*, vallende onder het uitvoerverbod voor alle producten, afkomstig van haver, tarwe, spelt, rogge, gerst, boekweit en maïs.

Uitvoerzaai-zaden. De Minister van Landbouw maakt bekend, dat de voorwaarden, waarop zaai-

zaden kunnen worden uitgevoerd, uitsluitend moeten worden opgevat als beperkende bepalingen, beoogende te voorkomen, dat groote hoeveelheden graan en zaad onder den naam van zaai-zaad zouden worden uitgevoerd, doch niet om eenigen invloed uit te oefenen op de qualiteit van het uit te voeren zaad als zaai-zaad.

Uitvoer kaas. Het Zuivelkantoor heeft aan de exporteurs bericht, dat de uitvoer van de tweede 15 pCt. van den voorraad op 30 Augustus jl. geoorloofd is op dezelfde voorwaarden, die voor den uitvoer van de eerste 15 pCt. golden. (Zie het overzicht in No. 198.)

Sago en pakmeel. Nieuwe maximumprijzen in groot-, tusschen- en kleinhandel zijn vastgesteld voor sago en pakmeel.

Maïs. Door het Rijksgraanbureau aangekochte maïs wordt thans ter bevordering van de melkvoorziening verkrijgbaar gesteld voor melkveehouders in Noord- en Zuid-Holland en in Utrecht; de prijs is f 191 per 1000 K.G.

Rijkskantoor voor kaas. Dit kantoor is met ingang van 1 December opgeheven.

Voorlichtingsdienst ten behoeve van den vezelhandel en de vezelnijverheid. Reeds geruimen tijd zijn plannen aanhangig tot het instellen van een dergelijken dienst hier te lande. Thans is bij K.B. van 13 November benoemd tot technisch adviseur van dezen Voorlichtingsdienst, tevens tijdelijk belast met de leiding daarvan, Mej. S. van Hoytema, conservatrice bij het gebouw voor werktuigbouwkunde aan de Technische Hoogeschool te Delft. Aan de plannen is hiermede dus een begin van uitvoering gegeven.

Arbeidswet. In Staatsblad No. 624 is afgekondigd de wet van 1 November 1919, houdende bepalingen tot beperking van den arbeidsduur in het algemeen en tot het tegengaan van gevaarlijken arbeid.

Indisch tarief. Ingediend is een wetsontwerp tot nadere wijziging van de Indische tariefwet.

MAANDCIJFERS.

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. *)

(Ontleend aan „Maandschrift Centraal Bureau Statistiek”)

Naam van de Mijn	Augustus		September	
	1919	1918	1919	1918
Staatsmijnen.				
„Wilhelmina”.....	45.942	51.825	46.286	53.161
„Emma”.....	54.302	59.967	53.569	61.782
„Hendrik”.....	27.409	17.105	26.352	18.442
Totaal....	127.653	128.897	126.207	133.386
Particul. mijnen.				
Domaniale mijn..	42.028	38.380	39.938	41.859
Mijn Laura en Vereniging.....	45.000	36.200	42.500	38.700
Oranje-Nassau mijnen.....	64.036	73.596	65.350	73.941
Mijn Willem Sophie.....	15.300	20.500	15.800	20.000
Totaal....	166.364	168.676	163.588	174.500
Totaal generaal	294.017	297.573	289.795	307.886

*) In tonnen.

Het „Maandschrift” teekent bij de cijfers aan: zooals uit bovenstaande cijfers blijkt, bleef de productie tot dusver in de meeste maanden beneden die van 1918 (slechts de maanden Januari, Mei en Juli gaven een hooger cijfer). In totaal werd de eerste 9 maanden van dit jaar bijna 33.000 ton minder geproduceerd dan verleden jaar, terwijl de achterstand van het eerste halfjaar bijna 57.500 ton bedroeg.

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	September		October	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeninghouders op u ^o .	17.863	—	18.799	—
Aantal rekeningen op u ^o	18.498	—	19.404	—
Stortingen.....	90.136	41.145.102	100.027	42.752.676
Overschrijvingen..	46.729	96.218.227	55.372	101.956.906
Afschrijvingen..	54.959	28.640.719	60.453	29.767.136
Totaal tegoed rekeninghouders op u ^o .	—	157.302.798	—	169.915.924

OVERZICHT DER RIJKSMIDDELEN.

(In Gulden).

	Oct. 1919	Sedert 1 Januari 1919	Overeenkomstige periode 1918
Directe belastingen.			
Grondbelasting.....	760.494	13.811.582	13.355.355
Personeele belasting..	2.535.437	11.668.220	10.582.716
Inkomstenbelasting..	3.643.141	43.453.746	51.956.318
Dividend- en tantiemebelasting.....	1.780.081	8.388.261	—
Vermogensbelasting..	573.685	5.495.139	2.668.092
Accijnzen.			
Suiker.....	3.528.964	31.288.953	35.208.732
Wijn.....	35.156	836.166	1.257.995
Gedistilleerd.....	4.073.972	29.357.502	16.127.207
Zout.....	174.384	1.225.395	2.436.614
Bier.....	191.982	1.036.254	976.159
Geslacht.....	1.373.168	11.319.825	9.389.634
Indirecte belastingen.			
Zegelrechten.....	2.279.852	16.799.605	10.995.248
Registratierechten....	5.369.202	29.122.478	22.255.934
Successierechten.....	3.385.994	27.358.596	19.770.512
Invoerrechten.....	2.954.329	22.714.332	6.943.950
Gouden en zilveren werken			
Belasting.....	85.708	735.241	67.242
Essaailoon.....	81	705	71
Statistiekrecht.....	412.322	3.502.554	880.702
Mijnen.....	—	484.729	—
Domeinen.....	204.893	2.840.642	2.467.452
Staatsloterij.....	169.105	625.555	625.298
Jacht en visscherij....	8.305	272.042	273.225
Loosgeld.....	161.831	990.517	174.625
Totaal.....	33.432.086	263.328.039	208.983.267

OPCENTEN VOOR HET LEENINGFONDS 1914.

	Oct. 1919	Sedert 1 Januari 1919	Overeenkomstige periode 1918
Directe belastingen.			
Grondbelasting.....	152.427	2.766.392	2.676.120
Personeele belasting..	449.927	2.080.710	1.900.359
Inkomstenbelasting..	1.655.114	19.136.633	20.147.206
Vermogensbelasting..	180.600	2.123.952	992.803
Dividend- en tantiemebelasting.....	587.427	2.768.126	7.041.746
Accijnzen.			
Suiker.....	651.793	6.257.791	251.599
Wijn.....	7.031	167.233	1.612.721
Gedist. (binn.- en buitl.)	407.397	2.935.750	426.234
Indirecte belastingen.			
Zegelrecht van buitl. eff.	46.470	539.260	3.981
Registratierechten....	2	484	—
Totaal....	4.138.188	38.776.331	35.052.769

BELASTINGEN IN VERBAND MET DE BUITENGEWONE OMSTANDIGHEDEN.

	Oct. 1919	Sedert 1 Januari 1919
Oorlogswinstbelasting.....	9.925.982	147.294.762
Verdedigingsbelasting Ia....	324.098	5.181.692
Verdedigingsbelasting Ib....	1.132.437	20.360.201
Verdedigingsbelasting II....	2.761.421	29.107.340
Totaal.....	14.143.938	201.943.995

*) Hieronder begrepen f 720.135 wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. (Beursbelasting). *) idem f 4.852.942. *) idem f 1.974.158.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	22 November 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels. Bank	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bel. Binn. Eff. Vrsch. in R.C.	4 1/2 " 1 " '15	4 " 23 " '14
Bank van Engeland	5 1/2 " 19 Aug. '14	5 " 23 " '14
Duitsche Rijksbank	6 " 6 Nov. '19	3 " 29 Jan. '14
Bank van Frankrijk	5 " 23 Dec. '14	4 " 5 Febr. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5 " 21 Aug. '14	3 1/2 " 29 Jan. '14
Nat. Bank v. Denem.	5 " 12 Apr. '15	4 " 12 Mrt. '14
Zweedache Rijksbk.	7 " 21 Nov. '19	5 " 6 Febr. '14
Bank v. Noorwegen	6 " 13 Juni '19	4 1/2 " 6 " '14
Zwitsersche Nat. Bk.	5 1/2 " 11 Mei '19	4 1/2 " 11 " '14
Belgische Nat. Bk.	5 " 21 Aug. '19	3 1/2 " 19 " '14
Bank van Spanje ..	3 1/2 " 1 Oct. '19	4 " 30 Jan. '14
Bank van Italië ..	5 " 12 Nov. '19	4 1/2 " 24 Sept. '03
Feder. Res. Bk. N.Y.	5 " 10 Jan. '18	5 " 9 Mei '14
Javaasche Bank....	3 1/2 " 1 Aug. '09	3 1/2 " 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
22 Nov. '19	4 1/4	4	5 7/8	4 - 5/8	—	6-7 1)
17-22 N. '19	4 1/8 - 1/4	4 - 1/2	5 7/8 - 6	4 - 5/8	—	6-12
10-15 " '19	4 - 1/8	4 - 1/2	5 3/4 - 6	4 - 5/8	—	6-25
3-8 " '19	4 - 1/8	4-5	4 5/8 - 5 5/8	4 - 5/8	—	6-20
18-23 N. '18	3 1/2 - 4 1/4	3 1/2 - 6	3 1/2	4 - 5/8	—	5 3/4 - 6
19-24 N. '17	3 - 3/4	4-5	—	4 - 5/8	—	3-5 1/2
20-24 Juli '14	3 1/8 - 3 1/4	2 1/4 - 3/4	2 1/4 - 3/4	2 1/8 - 1/2	2 3/4	1 1/4 - 2 1/2

1) Noteering van 21 November. 2) Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week 5/8 - 3/4 pCt. hooger.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Met uitzondering van Dollars en Zwitsersche Franken waren alle wisselkoersen gedurende de afgelopen week weder sterk teruglopend. Londen daalde tot 10,75 1/2 en was heden wederom flauwer. Parijs was eveneens weder sterk aangeboden en liep tot 27,40 terug; slot iets beter. België hield zich aanvankelijk weder goed, maar werd later eveneens in de daling medege trokken. Marken waren reeds direct op den eersten werkdag zeer flauw en bleven bijna de geheele week in de buurt van 5,75. Alleen Zaterdag was de stemming iets beter, zoodat een kleine rizing begon, die aanvankelijk ook heden nog voortgang maakte. Weenen was eveneens zeer flauw en werd zelfs voor 1,75 afgedaan.

De neutrale wissels waren met uitzondering van Skandinavië, weder zooals gewend, tamelijk prijshoudend. Zwitserland kon zelfs niet onaanzienlijk verbeteren en noteerde weder eenig agio. Skandinavië was echter buitengewoon flauw, zooals hiervoor reeds opgemerkt. Indië onderging geen verandering. Warschau ca. 5,—, Praag ca. 4 1/2, Finland 9,50, Argentinië 115,—.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen	Parijs	Berlijn	Weenen	Brussel	New York
17 Nov. 1919..	10.92	27.35	6.05	2.—	30.25	2.66 3/4
18 " 1919..	10.92 1/2	27.85	6.15	1.95	30.12 1/2	2.66 3/8
19 " 1919..	10.83 1/2	27.70	5.97 1/2	1.90	30.—	2.66 3/4
20 " 1919..	10.79 1/2	27.50	5.82 1/2	1.85	29.75	2.67 3/4
21 " 1919..	10.77 1/2	27.60	5.95	1.85	29.45	2.67 3/8
22 " 1919..	10.75 1/2	27.60	6.30	1.85	—	—
Laagste d.w. 4)	10.75	27.30	5.60	1.75	29.20	2.66
Hoogste " " 1)	10.98	27.95	6.40	2.20	30.45	2.67 3/4
15 Nov. 1919..	10.98	27.70	6.50	2.25	30.55	2.66 1/2
8 " 1919..	10.99	29.70	7.37 1/2	2.65	31.55	2.64
Muntpariteit..	12.10 1/2	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 14 November.
3) idem van 7 November.

Data	Stock-holm	Kopen-hagen	Chris-tiania	Zwitser-land	Spanje	Batavia
17 Nov. 1919	61.50	55.60	59.60	48.20	53.25	101 3/4
18 " 1919	61.45	55.45	59.45	48.35	53.—	101 3/4
19 " 1919	60.50	55.30	59.—	48.60	53.80	101 3/4
20 " 1919	60.—	55.—	59.—	48.50	53.25	101 3/4
21 " 1919	59.60	54.05	58.30	48.40	53.25	101 3/4
22 " 1919	59.60	54.—	58.60	48.35	53.20	101 3/4
L'ste d. w. 1)	59.40	53.25	57.90	48.—	52.50	101 3/4
H'ste " " 1)	61.75	55.80	59.80	48.60	54.—	101 3/4
15 Nov. 1919	61.80	55.95	59.85	48.30	52.45	101 3/4
8 " 1919	62.20	56.35	59.90	47.55	52.—	102 1/4 - 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen	Zicht Parijs	Zicht Berlijn	Zicht Amsterd.
22 Nov. 1919	4.04.50	9.60	nom.	37 3/8
Laagste d. week..	4.03.10	9.57	nom.	37 1/4
Hoogste " " ..	4.09.25	9.72	nom.	37 3/8
15 Nov. 1919	4.10.75	9.53	nom.	37 3/8
8 " 1919	4.14.75	9.03	nom.	37 3/4
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 1/2

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	8 Nov. 1919	15 Nov. 1919	Tijdsperk 17-22 Nov. 1919		22 Nov. 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië..	Piast. p. £	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8
*B. Aires 1)	d.p.gd.pes.	56 1/8	56 1/8	57	59 1/8	58 3/8
Calcutta ...	sh/d.p.rup.	2/0 3/10	2/0 3/10	2/0 1/2	2/2 1/2	2/2 1/4
Hongkong ..	id. p. \$	4/6	4/8	4/8 1/2	5/1	5/1
Lissabon ...	d.p.pescudo	26 1/4	25 1/2	24	25	24 1/2
Madrid	Peset. p. £	21.15	20.57	20.22	20.40	20.26
*Montevideo 1	d.p.peso	59 1/8	61 1/4	61	62 1/2	62 1/4
Montreal ...	\$ per £	4.32 1/8	4.28	4.22	4.26	4.23 1/8
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	15 1/2	16 1/10	16 3/8	17 3/10	17 1/10
Rome	Lires p. £	46.78	49.03	47.00	50.50	48.75
Shanghai ..	sh/d.p.tael	6/7	7/0	6/11	7/4	7/4
Singapore ..	id. p. \$	2/4 3/32	2/4 3/32	2/4 3/32	2/4 3/8	2/4 3/32
*Valparaiso.	d.p.pap.p.	11 3/10	11	10 3/32	11 1/8	11 1/8
Yokohama ..	sh/d.p.pyen	2/5 1/8	2/5 1/8	2/4 3/4	2/6	2/5 1/2

* Koersen van den dag voorafgaande aan de data in het hoofd vermeld.
1) Telegrafisch transfert.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen te New York

22 Nov. 1919.....	74	135
15 " 1919.....	67 3/4	124
8 " 1919.....	67	123 3/8
1 " 1919.....	65 1/2	121 3/8
23 Nov. 1918.....	48 3/4 1)	101 1/8
24 Nov. 1917.....	42 15/16	85 1/4
20 Juli 1914.....	24 15/16	54 1/8

1) Noteering van 22 November 1918.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitenl. Schat-kistbilj.	Debet Diverse reken. 1)	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. 1)
20 Nov. 1919..	3.498	58.650	1.478	17.166	47.967
13 " 1919..	3.045	58.650	1.504	17.164	46.524
6 " 1919..	2.673	58.650	1.490	17.164	46.021
31 Oct. 1919..	5.549	58.650	2.174	17.164	45.557
21 Nov. 1918..	2.079	53.200	70.400	14.750	99.173

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitenl. schat-kistbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 22 Nov. 1919.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 93.619.125,05 B.-bk. " 462.644,55 Ag.sch. " 43.764.044,78 1/2	f 137.845.814,38 1/2
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 48.559.513,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		48.559.513,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 157.528.389,71 1/2 B.-bk. " 12.182.880,69 Ag.sch. " 88.565.471,04	f 258.276.741,44 1/2
Op Effecten	f 253.202.141,44 1/2	
Op Goederen en Spec.	f 5.074.600,—	258.276.741,44 1/2
Voorschotten a. h. Rijk		13.977.315,24
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.410.940,— Muntmat., Goud " 575.749.475,01 1/2	f 632.160.415,01 1/2
Munt, Zilver, enz.	f 5.854.045,92 1/2	
Muntmat., Zilver		638.014.460,94
Effecten	Bel. v. h. Res.fonds. f 4.521.257,25 id. van 1/5 v. h. kapit. " 3.938.409,62 1/2	8.459.666,87 1/2
Geb. en Meub. der Bank		3.312.000,—
Diverse rekeningen		46.916.554,42
		f 1.155.362.066,30 1/2

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	f 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	f 1.033.194.485,—
Bankassignatiën in omloop	f 2.113.592,37 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	f 83.450.459,32 1/2
Diverse rekeningen	f 11.603.529,60 1/2
	f 1.155.362.066,30 1/2
Beschikbaar metaalsaldo	f 413.510.541,78 1/2
Op de basis van 2/5 metaaldekking	f 189.758.834,44 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	f 2.067.552.705,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's		1.634.048,77 1/2
Buitenlandsche wissels	47.598,—	
Beleeningen		8.575.082,90 1/2
Goud		
Zilver	504.026,64	
Bankbiljetten		15.799.555,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	1.189.757,84 1/2	

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschs. schulden
22 Nov. 1919	632.160	5.854	1.033.194	85.564
15 " 1919	632.160	5.350	1.048.994	84.489
8 " 1919	632.167	4.986	1.057.999	83.778
1 " 1919	632.167	4.955	1.068.074	76.052
25 Oct. 1919	632.167	4.907	1.010.411	92.941
18 " 1919	632.170	4.758	1.013.204	78.893
11 " 1919	632.173	4.662	1.015.774	66.600
4 " 1919	632.186	4.807	1.021.460	58.451
27 Sept. 1919	631.763	5.008	1.000.138	66.693
20 " 1919	631.690	4.905	989.558	78.479
13 " 1919	631.577	5.830	995.715	82.014
6 " 1919	631.587	5.801	1.003.950	66.211
30 Aug. 1919	635.593	5.823	1.002.879	72.730
23 Nov. 1918	695.415	8.200	1.081.877	96.217
24 Nov. 1917	692.377	6.883	852.847	63.735
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dek-kings-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks			
22 Nov. 1919	137.846	75.000	258.277	413.511	57
15 " 1919	139.480	77.000	266.852	410.062	56
8 " 1919	153.375	88.000	263.935	408.046	56
1 " 1919	149.956	86.000	277.271	407.544	56
25 Oct. 1919	141.166	85.000	238.945	415.636	58
18 " 1919	142.813	89.000	227.312	417.741	58
11 " 1919	127.119	76.000	229.635	419.592	59
4 " 1919	123.773	69.000	231.681	420.245	59
27 Sept. 1919	123.673	61.000	216.579	422.639	60
20 " 1919	130.927	65.000	211.468	422.222	60
13 " 1919	136.139	65.000	213.829	421.095	59
6 " 1919	122.819	50.000	220.151	422.589	60
30 Aug. 1919	111.649	47.000	236.647	425.494	60
23 Nov. 1918	231.138	146.800	141.874	467.512	60
24 Nov. 1917	66.631	55.000	91.965	515.027	76
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 2/5 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	15 November 1919	22 November 1919
Aan schatkistpromessen.. waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 414.380.000,—	f 425.380.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	77.000.000,—	75.000.000,—
Aan zilverbons ..	98.370.000,—	98.370.000,—
	39.116.825,50	39.181.624,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschs. schulden
15 Nov. 1919	***	***		413.000
8 " 1919	***	***		408.000
1 " 1919	***	***		417.000
11 Oct. 1919	164.647	2.873	294.684	108.163
4 " 1919	161.046	2.872	289.025	108.415
27 Sept. 1919	157.373	2.898	287.544	97.759
20 " 1919	156.063	2.794	289.025	90.788
16 Nov. 1918	120.150	14.471	193.167	88.636
17 Nov. 1917	85.550	16.898	174.535	53.560
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaal-saldo	Dek-kings-percentage
15 Nov. 1919		214.000		***	89.000	***
8 " 1919		210.000		***	90.750	***
1 " 1919		224.000		***	86.500	***
11 Oct. 1919	12.591	12.781	185.074	34.618	87.220	41
4 " 1919	11.872	14.224	185.001	31.960	84.609	41
27 Sept. 1919	11.931	19.966	183.776	18.116	83.441	42
20 " 1919	12.239	19.909	180.332	17.296	83.104	40
16 Nov. 1918	9.190	17.494	82.441	18.786	60.510	41
17 Nov. 1917	7.156	33.570	71.791	22.671	55.989	44
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 2/5 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeschs. schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
18 Oct. 1919	954	1.618	1.172	1.559	493
11 " 1919	951	1.685	1.066	1.566	486
4 " 1919	961	1.615	1.084	1.552	461
27 Sept. 1919	958	1.504	1.130	1.495	301
19 Oct. 1918	899	1.554 2)	1.235	1.265	191
20 Oct. 1917	569	1.214	906	999	1000
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa. 2) Hiervan zilverbons 262 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
19 Nov. 1919	87.965	85.676	***	***	***
12 " 1919	87.986	85.903	339.698	28.500	321.215
5 " 1919	88.030	86.030	339.750	28.500	321.333
29 Oct. 1919	88.064	84.455	336.578	28.500	319.379
21 Nov. 1918	75.171	65.223	293.791	28.500	273.032
22 Nov. 1917	55.856	42.472	191.944	28.500	165.644
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-percentage 1)
19 Nov. '19	34.789	80.816	23.268	95.324	20.708	17,49
12 " '19	42.515	79.617	22.161	102.760	20.534	16,43
5 " '19	46.226	80.496	19.831	109.863	20.450	15,80
29 Oct. '19	53.903	80.715	22.753	116.182	22.058	15,88
21 Nov. '18	61.788	99.880	29.668	142.673	28.398	16,48
22 Nov. '17	58.736	91.958	42.175	122.596	31.834	19,32
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 1/2

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-percentage 1)
7 Nov. 1919	1.113.091	1.092.835	9.458.627	30.975.284	34
31 Oct. 1919	1.113.402	1.093.454	9.402.215	31.028.628	34
23 " 1919	1.114.157	1.094.481	9.158.626	30.323.285	34
15 " 1919	1.114.562	1.095.112	9.083.295	29.986.916	34
7 Nov. 1918	2.578.655	2.550.263	3.187.226	16.959.253	34
7 Nov. 1917	2.522.658	2.404.779	1.014.630	10.403.726	34
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
7 Nov. 1919	32.264.906	9.707.802	21.271.100	9.430.500
31 Oct. 1919	34.015.579	12.033.305	21.271.100	9.374.400
23 " 1919	30.289.185	8.586.524	20.776.200	9.130.700
15 " 1919	32.513.670	11.063.712	20.792.500	9.056.100
7 Nov. 1918	19.443.590	9.325.904	12.911.700	3.277.400
7 Nov. 1917	11.514.946	5.529.423	6.739.800	1.002.100
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goud-wissels	Disc. en beleeningen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bank-biljetten	Rek. Crt. saldt
7 Nov. '19	325.809	14.506.690	32.954.000	49.809.256	7.502.721
31 Oct. '19	325.475	14.271.649	32.954.000	49.403.131	7.641.871
28 " '19	325.858	14.270.744	32.524.000	48.320.699	8.920.461
21 " '19	325.696	13.764.365	32.954.000	47.393.195	8.218.308
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

1) waarvan 259.963 goud, 8.872 buitenlandse goudwissels en 56.974 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Bull. gevoors. a/d. Staat
20 Nov. '19	5.576.574	1.978.278	284.782	***	25.800.000
13 " '19	5.571.271	1.978.278	285.627	***	25.650.000
6 " '19	5.575.841	1.978.278	286.587	847.609	25.650.000
30 Oct. '19	5.575.485	1.978.278	287.618	838.841	25.450.000
21 Nov. '18	5.452.260	2.037.108	318.950	1.492.699	18.300.000
22 Nov. '17	5.331.456	2.037.108	248.517	766.119	12.750.000
23 Juli '14	4.104.390	—	689.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	1.157.634	649.615	1.308.807	37.426.746	3.028.209	79.039
1.202.297	655.540	1.330.325	37.394.982	3.146.071	44.724	
1.395.354	660.155	1.301.946	37.419.174	3.057.415	91.584	
1.145.650	667.907	1.295.162	36.973.791	3.106.906	63.398	
758.732	1.045.209	846.314	30.191.585	2.964.650	274.496	
718.843	1.149.173	1.130.350	22.414.455	2.800.326	52.626	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldt	Beleening van buitenl. voorde.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. partic.
20 Nov. '19	352.103	84.955	480.000	384.651	4.668.899	2.281.641
13 " '19	344.217	84.955	480.000	402.099	4.697.933	2.213.150
6 " '19	344.020	84.955	480.000	381.380	4.695.051	2.420.674
29 Oct. '19	343.308	87.355	480.000	378.246	4.680.065	2.097.654

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
31 Oct. '19	2.138.000	1.309.924	129.923	67.592	2.752.876
24 " '19	2.146.605	1.299.732	132.983	67.956	2.753.457
17 " '19	2.128.443	1.308.379	106.917	70.742	2.752.569
10 " '19	2.131.328	1.280.816	108.123	70.772	2.741.684
1 Nov. '18	2.052.229	1.213.319	5.829	53.456	2.515.504
2 Nov. '17	1.546.075	613.750	52.500	50.744	881.001

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekking-percentage 1)	Percent. Gouddekking circulatie
31 Oct. '19	2.522.902	2.725.555	86.013	47,0	48,7
24 " '19	2.450.985	2.729.652	85.863	46,3	47,9
17 " '19	2.464.665	2.958.326	85.540	46,1	48,3
10 " '19	2.400.707	2.643.863	85.391	47,0	49,1
1 Nov. '18	2.123.019	2.347.692	79.360	51,7	50,9
2 Nov. '17	689.977	1.765.056	64.291	71,1	78,3

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET

FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
24 Oct. '19	778	15.425.888	1.387.175	13.658.084	2.056.087
17 " '19	778	15.433.563	1.396.123	13.674.015	2.037.688
10 " '19	776	13.297.056	1.369.653	13.699.176	2.027.503
3 " '19	775	13.192.688	1.363.400	13.625.827	2.002.305
25 Oct. '18	749	14.022.210	1.360.662	11.671.211	1.438.992

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 24 November 1919.

De internationale beurzen hebben gedurende de achter ons liggende berichtperiode een zeer uiteenlopend beeld te aanschouwen gegeven. De markt te Wallstreet bijvoorbeeld was voor het grootste gedeelte ongeanimeerd gestemd; waartegenover andere beurzen vaak zeer opgewekte stemmingen te aanschouwen hebben gegeven. Voor New York waren dezelfde oorzaken overheerschend, als hier ter plaatse, reeds herhaalde keeren is uiteengezet. De financiële toestand aan de overzijde van den Oceaan moge dan ook al uitermate krachtig en gezond worden genoemd, in de laatste maanden heeft de speculatie zich op zoodanige wijze van de beschikbare liquide middelen meester gemaakt, dat voor de overige eischen van het handels- en economisch verkeer niet voldoende kapitaal meer beschikbaar kon worden gesteld. De Federale en andere banken hebben hare middelen voor een zeer groot deel belegd in oorlogssobligaties, hetzij uit eigen bezit, hetzij als gevolg van beleving van particulieren en instellingen, welke laatste dan weder op hare beurt de aldus verkregen gelden aanwendden tot operaties ter beurze. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat eindelijk hiertegen maatregelen zijn genomen. Dat de toestand ernstig was geworden, bewijst wel de omstandigheid, dat de National City Bank, die steeds en onder iedere omstandigheid voortgegaan met het verstrekken van gelden aan de beurs voor een termijn van zes maanden, en tegen een vaste rente van 6 pCt. (onafhankelijk van fluctuaties) deze faciliteit genoodzaakt was in te trekken. Dat dit geschiedde door een instelling, die voortdurend bij heeft gegeven van breed inzicht, zoowel in de behoeften van het gansche land als in die der beurs, geeft te denken.

Ook de depreciatie van de buitenlandsche valuta heeft de beurs eenigszins verschrompeld gemaakt. Het noodzakelijke gevolg toch van de appreciatie van den dollar in vrijwel alle landen der wereld zal moeten zijn de vermindering van den export uit de Vereenigde Staten. In de eerste plaats natuurlijk reeds op groote schaal het geval is in Duitschland, doch indien de opvoering van de waarde van den dollar op dezelfde wijze als thans doorgaat, zal ook de export van allerlei andere goederen uit de Vereenigde Staten in verdrinking moeten komen. De leidende financiers uit de kringen der meergemelde National City Bank zijn dan ook tot de conclusie gekomen, dat het eenige middel om dit gevaar te ontgaan, moet worden gevonden in het verstrekken van groote crediten aan de Europeesche afnemers, ook aan Duitschland, hetwelk dan zonder twijfel weder invloed op de ruimte van de geldmarkt zou moeten hebben. Tegenover deze opvatting echter worden opinies gesteld, welke uitspreken, dat een vermindering van den export eerder te bevorderen zou zijn als een middel, om de ook in de Vereenigde Staten steeds grootere afmetingen aannemende duurte met vrucht te bestrijden. Voorloopig heeft het er den schijn van, of deze laatste opvatting den boventoon zal blijven voeren, zoodat van een valuta-conferentie, als van verschillende kanten voorgesteld en bepleit, voorloopig wel niet veel zal kunnen komen.

Bij deze factoren hebben zich nog de arbeidsonlusten gevoegd. Weliswaar nemen de stakingen, zoowel van de metaal- als in de steenkolenindustrie, af, wordt aangestuurd op het sluiten van compromissen, doch een definitieve oplossing is hiermede niet bereikt, daar de arbeidersorganisaties vermoedelijk de eerste gelegenheid zullen afwachten, om haar volle eischen doorgevoerd te krijgen.

En ten slotte is daar de toestand van de spoorwegen, welker financiële positie zeer ongunstig moet worden genoemd. Het door de Regeering toegezegde bedrag als laatste steun voor de teruggave der spoorweg-systemen aan de aandeelhouders moet als ten eenenmale onvoldoende worden beschouwd, zoodat de naaste toekomst er niet al te rooskleurig uitziet. De betrokken aandeelers hebben dan ook zeer sterk onder de ongunstige beschouwingen geleden, meer nog dan de industriële soorten, die reeds eenigszins zijn hersteld van den schok, dien zij eenige weken geleden hebben ontvangen. Het zuiveringsproces op economisch terrein en op het gebied der binnenlandsche en buitenlandsche politiek, heeft thans ook in de Vereenigde Staten verscherpte vormen aangenomen. De markt te Wallstreet houdt er repte mede, dat dit proces nog wel een tijd voortgang zal kunnen hebben, wellicht gepaard gaande aan onverwachte en lastige verwickelingen en neemt in verband hiermede een afwachtende houding aan.

Te Parijs daarentegen is de beurs meerendeels in opgewekte stemming gebleven. Dit bewijzen ook reeds de

opbrengsten der beursbelasting over het loopende jaar, waaruit blijkt, dat de omzetten voortdurend grooter zijn geworden. Deze belasting bedraagt sedert de laatste verhooging (Wet van 15 Juli 1914) Frs. 0,15 voor iedere Frs. 1000, behalve voor de Fransche rente, waarvoor de belasting slechts Frs. 0,0125 per Frs. 1000 beloopt. De eerste zeven maanden van 1919 hebben thans reeds meer aan belasting opgebracht dan het gansche jaar 1918. In de maanden Januari—Juli werd nl. ontvangen Frs. 2.655.000; treedt geen afname in de omzetten in, dan wordt de totale opbrengst voor het gansche jaar getaxeerd op Frs. 5 miljoen tegen Frs. 2,52 miljoen in 1918, Frs. 2,73 miljoen in 1917, Frs. 2,25 miljoen in 1916 en Frs. 1,27 mill. in 1915.

Voor het grootste gedeelte wordt gehandeld in uiterst speculatieve waarden als rubber, petroleum, mijnen, enz., terwijl hiertegenover Fransche Rente eenigszins wordt verwaarloosd.

Te Londen heeft men den terugslag gevoeld van de houding der Amerikaansche markt. Alle Amerikaansche waarden waren gedrukt en in overeenstemming hiermede was de tendens op de overige afdeelingen ook niet al te opgewekt. Een uitzondering hebben rubberwaarden gemaakt, die na een aanvankelijke reactie weder geheel konden monteeren en de berichtperiode op een algemeen verhoogd peil konden verlaten.

Een voornaam onderwerp van beschouwing vormen nog steeds de fusies in de Engelsche bankwereld. Met de aaneensluiting der diverse instellingen van het vorig jaarscheen de aera van fusies voorloopig te zijn afgesloten. Dit is thans blijkbaar niet het geval. Barclay's Bank toch, de op vier na grootste der vijf groepen, heeft zich thans aaneengesloten met de Union of Manchester en met de British Linen Company, welke laatste tot de oudste Britische Banken kan worden gerekend, daar de instelling is opgericht in het jaar 1746. De beteekenis van het nieuwe concern komt duidelijk naar voren uit de volgende opstelling:

In miljoenen Ponden	Volgestort kapitaal	Reserves	Deposito's
Barclay's (midden 1919)	8,75	7,—	281,94
British Linen (einde 1918)	1,25	1,25	26,43
Union of Manchester (midden 1919)	0,75	0,53	17,21

De drie banken hebben tezamen 1680 filialen, zoodat weder een zeer beteekenende aaneensluiting is verkregen.

De beurs te Berlijn is gedurende het eerste gedeelte der berichtperiode zeer opgewekt en levendig van stemming geweest, voornamelijk in verband met den verderen teruggang van de Duitsche valuta. Het waren thans niet alleen de z.g. „valuta“-waarden, die den boventoon hebben gevoerd, doch hiernaast traden b.v. aandelen der Aniline- en kleurstoffengroepen sterk op den voorgrond. In de eerste plaats wordt hierin gezien een sterke kooplust van de zijde van het buitenland, dat nog steeds vertrouwen heeft in den opbloei van de Duitsche nijverheid als geheel en van dit onderdeel in het bijzonder, secundo echter zijn er thans ook vele inwoners van Duitschland zelf, die er de voorkeur aan geven aandelen van in hun oog prima ondernemingen te bezitten in plaats van bankbiljetten, die een zeer problematieke waarde aantoonen. Vooral nu de met zooveel verlangen verwachte valuta-conferentie voorloopig wel niet zal plaats hebben, heeft men in het eigen land slechts zeer weinig vertrouwen in de toekomst van de circulatiemiddelen en doet men zijn best deze door andere waarden te substitueeren. Toch is gedurende de laatste dagen een vrij sterke depressie ingetreden, voornamelijk in verband met vermoedelijk door de Regeering te nemen maatregelen ten aanzien van een bemoeijking van den vrijen handel. In Duitschland wordt het nl. als een voortwoekerend kwaad beschouwd, dat het buitenland tengevolge van de zeer lage valuta allerlei artikelen koopt, waaraan Duitschland in de naaste toekomst dus wellicht de grootste behoefte kan hebben; men tracht zelf door het van hoogste hand bepalen van de verkooprijzen aan het buitenland, hieraan paal en perk te stellen. Al kan dit wellicht voor de toekomst van het land goed worden geacht, de naaste gevolgen hiervan zullen te bemerken zijn in een vermindering van de handelsumzetten op ieder gebied en hiervoor heeft de beurs zich uiterst gevoelig betoond. Afscheiden hiervan wordt het de vraag voerbaar, of zelfs de te nemen maatregelen wel geheel doorvoerbaar zullen zijn, gezien de gemakkelijheid, waarmede via het bezette gebied nog handel kan worden gedreven, zoodat men in breede kringen alleen nadeel en geen enkel voordeel van de aanstaande besluiten verwacht.

Te Weenen is ter beurze ook een hernieuwde hausse ingetreden, nu de Kroon een verdere reactie heeft aange-

toond. Men is hier echter eenigszins voorzichtiger geworden, waar de daling der Oostenrijksche valuta toch geen al te groote proporties meer zal kunnen aannemen, zoodat het gevaar bestaat, dat men ten opzichte van de betrokken fondsen ook op het hoogtepunt is aangekomen.

Te onzent heeft de markt voor inheemsche *staatsfondsen* een zeer kalm verloop gehad. Geen enkel moment van bijzondere interesse kan hier worden vermeld. Ook de afdeling voor buitenlandsche staatsfondsen heeft weinig belangstelling getrokken. Ondanks de verbetering van de centrale valuta's bleven Oostenrijksche fondsen op hetzelfde, of zelfs nog iets lagere peil, terwijl Zuid-Amerikaansche soorten in overwegende mate waren aangeboden. Voor Russische waarden bestond op sommige dagen vrij groot aanbod, waartegenover geen vraag van eenige betekenis kon worden gesteld. Meestal worden deze waarden dan ook door professioneele beurshandelaren opgenomen.

	18 Nov.	21 Nov.	24 Nov.	Rijzing of daling.
5 %/o Ned. W. Sch.	91 ¹⁵ / ₁₀	91 ⁹ / ₁₀	91 ¹⁵ / ₁₀	
4 1/2 %/o " " " 1916	87 ¹ / ₄	87 ¹ / ₄	86	- 1/4
4 %/o " " " 1916	81	79 ¹ / ₁₀	79 ¹ / ₁₀	- 1 ¹⁵ / ₁₀
3 1/2 %/o " " "	67 ¹ / ₂	67 ¹ / ₄	67 ¹ / ₂	
3 %/o " " "	59 ¹ / ₈	59 ¹ / ₄	59 ⁷ / ₈	+ 3/4
2 1/2 %/o Cert. N. W. S.	50	50 ¹ / ₄	50 ¹⁵ / ₁₀	+ 1 ¹⁵ / ₁₀
5 %/o Oost-Indië 1915	92 ³ / ₈	92 ¹ / ₈	92 ⁷ / ₈	+ 1/2
4 %/o Hongarije Goud	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	
4 %/o Oostenr. Kronenrente	6 ¹ / ₂	6 ⁹ / ₁₀	6 ¹ / ₂	- 3/8
5 %/o Rusland 1906	24	23	21	- 3
4 1/2 %/o Iwagorod Dombro	16 ¹ / ₂	16 ⁹ / ₁₀	15	- 1 ¹ / ₂
4 %/o Rusland Cons. 1880	19	17	18 ¹ / ₄	- 3/4
4 %/o Rusl. bij Hope & Co.	20 ¹ / ₁₀	19 ¹ / ₁₀	19 ³ / ₄	- 9/10
4 %/o Servië 1895	40	40	40	
4 1/2 %/o China Goud 1898	66 ⁷ / ₈	66 ⁷ / ₈	60 ¹ / ₂	- 6 ³ / ₈
4 %/o Japan 1899	60	60	60	
4 %/o Argentinië Buitenl.	62	52	54 ¹ / ₄	- 7 ³ / ₄
5 %/o Brazilië 1895	57 ¹ / ₂	54	54 ⁷ / ₈	- 2 ³ / ₈
5 %/o " 1913	51 ³ / ₄	51 ³ / ₄	—	

De lokale markten hebben een uiterst verdeeld voorkomen gehad. Vooral de afdeling voor binnenlandsche *industriële waarden* heeft groote verschillen te aanschouwen gegeven. Terwijl b.v. aandelen Jurgens sterk waren aangeboden op geruchten van een op handen zijnde nieuwe emissie van aandelen, waren aandelen Philips' Gloeilampen Fabrieken tot zeer veel hogere koersen gevraagd. Geruchten deden de ronde, dat op deze aandelen een bonusaandeel in verhouding tot 100 pCt. van het bezit zal worden gegeven, terwijl op alle op deze wijze circulerende aandelen het slotdividend getouchéerd zal kunnen worden. Bevestiging dienaangaande is nog niet verkregen.

De markt voor *cultuurwaarden* was bewogen. In den aanvang der berichtperiode werd deze afdeling gedrukt door de algemeen pessimistische houding, ook voortvloeiende uit de tendens aan de Amerikaansche beurs, doch toen bij het verder verloop bekend werd, dat de opvoering van suiker in Indië tot lagen prijs niet zou worden doorgevoerd en dat bovendien de suikerverkoopen ad f 32 per picol geregelden voortgang hadden, keerde de stemming en werd een grootere kooplust in het leven geroepen. Per saldo verlaten dan ook de meeste fondsen de week op hooger peil.

Ook de met de suikercultuur gelieerde *bankaandelen* werden in de betere stemming betrokken. Zoo konden nieuwe aandelen Nederlandsch Indische Handelsbank vrij goed monteeren. Daarentegen reageerden de oude aandelen, vermoedelijk in verband met het feit, dat men de grootte van het uit te keeren dividend ietwat had overschat. Aandelen Nederlandsche Handel Maatschappij werden eveneens tot betere prijzen uit de markt genomen.

Aandelen in handelsvennootschappen waren verdeeld van toon. Na een aanvankelijke reactie konden enkele monteeren, o.a. aandelen Compania Mercantil Argentina, terwijl daarentegen aandelen Hollandsche Transatlantische Handels-Vereeniging eenige procenten moesten prijsgeven.

De *petroleumafdeling* heeft vrij sterk gefluctueerd om per saldo op weinig veranderde koersen de berichtperiode te verlaten. Alleen voor aandelen Geconsolideerde bedraagt het verschil een veertiental procenten ten nadeele van de vorige week. Nadat bekend was gemaakt, dat van dividend op de aandelen vermoedelijk niets zou kunnen komen, konden de aandelen aanvankelijk toch nog eenigszins monteeren, in verband met geruchten, dat een nieuwe emissie van aandelen zou worden doorgevoerd met aanzienlijke voorkeursrechten voor oude aandeelhouders. Toen echter bevestiging van dit bericht uitbleef, werd de verkoopdrang

spoedig te groot, om het koerspeil op het oude niveau te kunnen houden. Algemeen neemt men thans aan, dat de onderscheiden geruchten ten aanzien van dit fonds in den laatsten tijd op niets anders dan op manipulaties hebben berust.

Van *tabaksaandelen* waren de zwaardere soorten vrij goed gevraagd, zonder dat het nochtans tot groote variaties of omzetten kon komen. Het publiek heeft ook hier een afwachtende houding aangenomen.

De *rubbermarkt* was na een reactie in het begin der berichtperiode vast gestemd, in overeenstemming met de tendens te Londen.

	18 Nov.	21 Nov.	24 Nov.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	220	222 ¹ / ₂	222 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂
Rotterd. Bankvereeniging	147 ³ / ₄	147 ³ / ₄	147 ³ / ₄	
Amst. Superfosfaatfabriek	145 ³ / ₈	143 ⁷ / ₈	144	- 1 ³ / ₈
Van Berkel's Patent	138 ³ / ₄	139 ¹ / ₂	140	+ 1 ¹ / ₈
Insuline Oliefabriek	236 ¹ / ₂	237	231	- 5 ¹ / ₂
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	101 ¹ / ₂	101	101 ¹ / ₄	- 1/4
Ned. Scheepsbouw-Mij.	145	140	141	- 4
Philips' Gloeilampenfabriek	787 ³ / ₄	849 ¹ / ₄	874	+ 86 ¹ / ₄
R. S. Stokvis & Zonen	556 ¹ / ₂	547 ¹ / ₂	558 ¹ / ₂	+ 2
Vereenigde Blikfabrieken	132	128 ¹ / ₂	130 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
Compania Mercantil Argent.	266 ¹ / ₂	263 ¹ / ₂	264 ¹ / ₂	- 2
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	272	280 ¹ / ₄	278 ³ / ₄	+ 6 ³ / ₄
Handelsver. Amsterdam	584 ¹ / ₂	590	589 ³ / ₄	+ 5 ¹ / ₄
Holl. Transatl. Handelsver.	117 ¹ / ₂	115	114 ³ / ₄	- 2 ³ / ₄
Linde Teves & Stokvis	197	198	199 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂
Van Nierop & Co's Handel-Mij	180	180	181	+ 1
Tels & Co's Handel-Mij	143	142	147	+ 4
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	348 ³ / ₄	340	335	- 13 ³ / ₄
Kon. Petroleum-Mij.	818 ³ / ₄	819 ³ / ₄	817 ³ / ₄	- 1
Orion Petroleum-Mij.	83 ³ / ₄	83 ³ / ₄	82 ³ / ₄	- 1
Steara Romana Petr.-Mij.	174	162	166 ¹ / ₂	- 7 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	250 ³ / ₄	254 ³ / ₄	252 ¹ / ₂	+ 1 ³ / ₄
Nederl.-Rubber-Mij.	117	118	119	+ 2
Oost-Java-Rubber-Mij.	328	325 ¹ / ₄	322 ¹ / ₂	- 5 ¹ / ₂
Deli-Maatschappij	486 ³ / ₄	485	487	+ 1 ¹ / ₄
Medan-Tabak-Maatschappij	258	250 ³ / ₄	253 ¹ / ₂	- 4 ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	450 ¹ / ₂	453 ³ / ₄	459 ¹ / ₂	+ 9

De *scheepvaartafdeling* heeft over het geheel een optimistische houding aangenomen. Ook hier waren de verschillen aanvankelijk ten ongunste van de aandelen, doch reeds spoedig ontwikkelde zich goede vraag, zoodat de meeste soorten flink konden verbeteren.

	18 Nov.	21 Nov.	24 Nov.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	481	480 ¹ / ₂	480 ¹ / ₂	- 1/2
" " " " gem. eig.	452 ¹ / ₂	460	461	+ 8 ¹ / ₂
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	304	304	304	
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	174 ¹ / ₂	174 ¹ / ₂	174 ¹ / ₂	
Hollandsche Stoomboot-Mij.	240	238 ³ / ₄	243	+ 3
Java-China-Japan-Lijn	335	335 ¹ / ₂	337 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂
Kon. Hollandsche Lloyd	197	195	192 ¹ / ₂	- 4 ¹ / ₂
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	236 ¹ / ₂	241	249	+ 12 ¹ / ₂
Kon. Paketvaart-Mij.	248	245	248	
Maatschappij Zeevaart	330	325 ¹ / ₄	345	+ 15
Nederl. Scheepvaart-Unie	303	304 ¹ / ₄	303 ³ / ₈	+ 3/8
Nievelt Goudriaan	590	571	574	- 16
Rotterdamsche Lloyd	315	322 ¹ / ₂	318 ³ / ₄	+ 3 ³ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	335	335	335	
" " „Nederland”	365 ¹ / ₂	373	371	+ 5 ¹ / ₂
" " „Noordzee”	155 ¹ / ₂	157	155 ¹ / ₄	- 1/4
" " „Oostzee”	320 ¹ / ₂	326	335	+ 14 ¹ / ₂

De *Amerikaansche markt* was overwegend flauw en miste de belangstelling, waarop zij anders hier ter beurze wel aanspraak mag maken. De slotkoersen zijn vrijwel zonder uitzondering lager dan de vorige week.

	18 Nov.	21 Nov.	24 Nov.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	143 ⁷ / ₈	143 ¹ / ₈	141 ⁷ / ₈	- 2
Anaconda Copper	142 ¹ / ₁₀	142 ¹ / ₂	139 ¹ / ₁₀	- 3
Un. States Steel Corp.	111 ¹ / ₈	111 ³ / ₄	111 ³ / ₈	+ 3/8
Atchison Topeka	97 ³ / ₈	94 ¹ / ₁₀	94 ¹ / ₁₀	- 3 ³ / ₁₀
Southern Pacific	108 ¹ / ₂	108	106	- 2 ¹ / ₂
Union Pacific	137 ¹ / ₂	135 ³ / ₄	135 ¹ / ₂	- 2
Int. Merc. Marine afgest.	57 ³ / ₁₀	57	56 ³ / ₄	- 7/10
" " " " prefs.	165 ¹ / ₄	165 ⁷ / ₈	165	- 1/4

De *geldmarkt* bleef kalm en ruim; prolongatie doorgaans 4 pCt.

GOEDERENHANDEL

GRANEN. 25 November 1919.

In de afgelopen week is het in vrijwel geheel West-Europa voor den tijd van het jaar abnormaal koud geweest. Over schade aan het wintergraan wordt echter niet geklaagd, doch wel hebben vorst en sneeuw den veldarbeid doen staken. Na enkele dagen, is weer warmer weder ingetreden, meestal met sterken regenval en wanneer hierop een drogere tijd volgt, verwacht men in Engeland en Frankrijk nog voldoende gelegenheid te hebben om den uitzaai verder uit te breiden. Het is zeer de vraag of in dit geval nog veel tarwe zal worden uitgezaaid. Speciaal in Engeland althans meent men te mogen aannemen, dat tengevolge van de daar zeer hooge gerstprijzen en de ontevredenheid der boeren over den door de regeering vastgestelden tarweprijs meer aandacht zal worden geschonken aan gerst. Uit Frankrijk wordt bericht, dat de met tarwe bezaaide oppervlakte veel grooter zal zijn dan in het vorige jaar, hetgeen niet te verwonderen valt, omdat intusschen door het ophouden der vijandelijkheden zooveel meer land voor bebouwing in aanmerking komt.

In Engeland echter schijnt de tijd van de sterke uitbreiding van den landbouw weder voorbij te zijn. Onder den drang der oorlogsomstandigheden was in de laatste oorlogsjaren de graanopbrengst in Engeland sterk vermeerderd. Weliswaar tracht de regeering die uitbreiding te handhaven, doch de landbouwers schijnen van de noodzakelijkheid daarvan minder doordrongen te zijn en geven niet voldoende gevolg aan het sterke aandringen der autoriteiten. Zooals uit onlangs bekend gemaakte cijfers blijkt, is trouwens reeds de opbrengst van den nu afgelopen oogst in Engeland zeer tegengevallen en zoowel van tarwe als ook van haver en gerst is zij slechts weinig meer geweest dan in de jaren vóór den oorlog. Geringe opbrengst per H.A. en gebrek aan werkkrachten zijn daarvan de hoofdoorzaak geweest.

In Noord-Amerika blijft het weder over het algemeen gunstig, doch ook daar hoort men meer en meer van verminderden uitzaai, vooral van tarwe. In Argentinië heeft de tarwe in de afgelopen week geleden door vorst, speciaal in het Zuiden en de tarweprijs is daardoor in dat land tamelijk gestegen. In de streken, waar lijnzaad wordt ver-

bouwd, is de vorst slechts hier en daar opgetreden en bovendien heeft zij daardoor het tegenwoordig stadium van het nog te velde staande lijnzaad weinig schade kunnen aarichten. Toch is ook lijnzaad in Argentinië duurder dan eene week geleden en wel door voortdurende goede vraag uit Noord-Amerika en Europa, speciaal voor den nieuwen oogst. Uit Australië komen nog steeds klachten over droogte, die ten gevolge heeft, dat eene sterke vermindering in den tarweoogst wordt verwacht. Zooals wij echter reeds de vorige week vermeldden, is nog zooveel tarwe van den vorigen oogst in Australië overgebleven, dat de verschepingen waarschijnlijk voor het geheele seizoen op denzelfden voet kunnen worden voortgezet, ook indien van den nieuwen oogst slechts weinig verkregen wordt.

De wereldverschepingen van tarwe waren in de afgelopen week van grooten omvang, grooter dan zij geruimen tijd zijn geweest. De mijnwerkersstaking in Noord-Amerika, waarvan onlangs werd gemeld, dat zij officieel was afgelopen, blijkt in werkelijkheid nog lang niet te zijn opgeheven en de scheepvaart ondervindt daarvan nog steeds de moeilijkheden. In verband hiermede is het aanbod van scheepsruimte voor belading naar Argentinië vermeerderd, doch de vrachtenmarkt heeft daarvan niet de gevolgen ondervonden, omdat het aanbod nog steeds geringer is dan de vraag. Verschepingen naar Argentinië zijn in de laatste weken steeds ruim. In de week, eindigende op 18 November, verlieten 65 beladen schepen de Argentijnsche havens met 200.000 tons graan. De aanvoeren van alle graansoorten naar die havens blijven ruim en speciaal van de maïs werd gemeld, dat zij van zeer goede kwaliteit is. De prijs van deze graansoort is in Argentinië verder gedaald en de stemming blijft onzeker met een flauwe tendens. De vooruitzichten voor den nieuwen oogst zijn nog steeds uitstekend. De hoeveelheid Plata Maïs onderweg naar Europa is grooter dan zij in langen tijd is geweest en bovendien zijn er in de meeste landen van West-Europa vele zaken tot stand gekomen voor verlading in de eerstkomende maanden. Speciaal in Engeland bestond reeds cenigen tijd een tekort aan maïs, waardoor andere voederartikelen, vooral de verschillende koekensoorten, zeer vast waren met goede vraag. Hetzelfde geldt in Engeland voor gerst, waarvoor speciaal voor de betere soorten zeer hooge prijzen worden betaald. Men brengt dit in verband met den in Engeland zeer hoogen dollarkoers, die import uit Noord-Amerika belemmert. Deze

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Maïs Dec.	Haver Dec.	Tarwe Dec.	Maïs Dec.	Lijnzaad Febr.
22 Nov. '19	226	131 ¹ / ₈	72 ¹ / ₈	14,85	6,85	24,10
15 „ '19	226	127 ³ / ₈	71 ⁷ / ₈	14,20	6,85	23,65
22 Nov. '18	226	127	73 ¹ / ₈	11,80	5,70	21,—
22 Nov. '17	226	124	68 ¹ / ₈	11,85 ³	8,55	14,60 ³
22 Nov. '16	183 ¹ / ₈	94 ¹ / ₈	57 ³ / ₈	14,85	10,60	24,80 ³
20 Juli '14	82 ¹	56 ³ / ₈ ¹	36 ¹ / ₈ ¹	9,40 ²	5,38 ²	13,70 ²

¹) per Dec. ²) per Sept. ³) per Jan.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	24 Nov. 1919	17 Nov. 1919	24 Nov. 1918
Tarwe.....	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Maïs (La Plata)	432,—	430,—	—
Gerst (48 lb. feeding)....	440,—	440,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	23,—	23,50	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	300,—	307,50	—
Lijnzaad (La Plata).....	915,—	900,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	17—22 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	17—22 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1919	1918
Tarwe	10.281	163.740	9.044	ca. 6.900	128.599	2.920	292.339	11.964
Rogge	—	15.454	—	—	25.853	—	41.107	—
Boekweit	—	4.170	—	—	—	—	4.170	—
Maïs	12.673	176.973	—	ca. 1.314	20.561	4.590	197.534	4.590
Gerst	—	71.955	—	—	62.353	—	134.308	—
Haver	—	37.430	—	—	7.363	—	44.793	—
Lijnzaad	1.329	84.408	—	ca. 422	25.585	—	109.993	—
Lijnkoek	3.800	61.737	—	—	200	—	61.937	—
Tarwemeel	179	48.018	756	—	37.435	6.068	85.453	6.824
Andere meelsoorten....	—	36.636	19.716	—	10.708	4.286	47.344	24.002

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Tarwe	—	222.637	370.194	—	—	—	222.637	370.194
Maïs	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	56.712	5.174	—	—	—	56.712	5.174
Tarwemeel	—	144.506	68.918	—	—	8.807	144.506	77.725
Gerst	—	62.537	25.670	—	—	—	62.537	25.670
Haver	—	123.757	—	—	—	—	123.757	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten....	—	119.991	43.254	—	—	9.510	119.991	52.764

omstandigheid, die voor sommige importlanden in nog sterkere mate bestaat, blijft in Amerika reden tot ongerustheid en voor de vrees, dat men daar zijn overschot aan graan, vooral tarwe, waarvan de groote afgeloopen oogst immers juist voor export bedoeld was, niet tijdig kwijt raakt. Volgens trouwens onvolledige berichten, die ons juist bereiken, is aan den handel in Amerika weder eene plaats ingeruimd bij den uitvoer van tarwe. Zeker zal nu de exporthandel zijn best doen den uitvoer te vergrooten, doch het is de vraag of hij tengevolge van den zeer ongunstigen Europeeschen koers daarin zal slagen.

Concurrentie uit Rusland en Roemenië behoeft men echter in Amerika steeds minder te vreezen. Wel is er nog steeds sprake van groote graanoverschotten uit Zuid-Rusland, doch enkele booten, die uit Engeland met verschillende industriele producten naar Zuid-Russische havens waren verzonden, hebben de terugreis in ballast moeten doen. Uit Roemenië komen nu weder berichten, dat de tarweopbrengst tegenvalt. De maïs is er echter van uitstekende kwaliteit en men blijft rekenen met de mogelijkheid van uitvoer in den zomer. De prijs is echter zeer hoog.

Nederland. Aan de Nederlandsche markten blijft nog steeds maïs de graansoort met den grootsten omzet. In sommige dagen der afgelopen week zijn daarin zeer belangrijke zaken gedaan, zoowel in spoedige posities, waarvoor een zeer goede consumptievraag bestond, als voor latere afladingen. Gisteren was echter de kooplust zeer gering. De prijzen blijven echter hoog en zijn ook wat de latere posities betreft wegens de hooge vracht weinig vatbaar voor vertraging. Voor de andere graansoorten en voederartikelen blijft de afzet rustig met vaste, doch weinig veranderde prijzen. Lijnzaad echter is weder belangrijk duurder en olieslagers zijn bereid veel hogere prijzen te betalen dan in de afgelopen weken het geval geweest is. Het aanbod is echter gering en zaken van belangrijken omvang zijn niet tot stand gekomen.

SUIKER.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per November	Londen			New York 96% Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Javas fob.	Americ. Granu- lated cif.	
21 Nov. 1919....	f —	72/-	59/8	—	7,28
14 „ 1919....	„ —	72/-	59/8	—	7,28
21 Nov. 1918....	„ —	64/9	—	—	7,28
21 Nov. 1917....	„ —	53/9	—	—	—
21 Juli 1914....	„ 11 ¹³ /82	18/-	—	—	3,28

De weersgesteldheid verbeterde in de afgelopen week, zoodat weder met de veldwerkzaamheden begonnen kon worden, doch overigens valt omtrent de verschillende biet-suikerlanden niet veel nieuws te melden.

In Frankrijk trad de op 1 September '18 voorgenomen verhooging der invoerrechten onlangs in werking; deze bedraagt op alle suikers frs. 14 per 100 K.G.

De Royal Sugar Commission in Engeland heeft bepaald, dat in te voeren suiker, door fabrikanten gekocht vóór 31 October en geïmporteerd vóór 28 December, niet in aanmerking zal komen bij de berekening van het aan hen uit te keeren rantsoen voor 1920, maar deze „vrije” suiker mag dan ook niet na 27 December herverkocht worden.

Partijen Nederlandsche geraffineerde suiker werden eenige dagen geleden spot Londen verkocht tot Sh. 118/- November-afschep wordt met Sh. 83/6 f.o.b. genoteerd.

Witte Javasuiker November-afschep noteerde Sh. 61/- en December Sh. 59/6 f.o.b., terwijl stoomende partijen tot Sh. 83/- a Sh. 83/6 c.i.f. U.K. werden verkocht.

Op Java werden verdere partijen 1920 suiker verhandeld op basis van f 32 voor Superieur; de totale verkoopen der V.J.P. beloopt thans ruim 6 miljoen picols. Witte suiker uit dezen oogst werd in de tweede hand tot f 38% a f 40 afgedaan.

De verschepingen in October bedroegen 193.000 tons tegen 140.000 tons in het vorige jaar, hetgeen den totalen afschep vanaf 1 Januari brengt op 1.500.000 tons tegen 1.055.000 tons in 1918.

In Amerika blijft de markt vast en nieuwe oogst Cubasuiker Maart/April-afschep werd tot 7% c. f.o.b. verkocht. Naar verluidt, zal de nieuwe voedselcontroleur Palmer den binnenlandschen groothandelprijs voor alle suiker vaststellen op 12 c. per pond.

Cuba-statistiek:	1919	1918	1917	
Ontv. der week tot 8 Nov.	12.000	—	—	tons
Totaal sedert 1 Dec. ¹⁾	3.903.788	3.446.000	3.023.720	„
Werkende fabrieken	1	—	—	„
Totale export 1 Jan.—11 Oct.	3.312.876	2.844.476	2.814.762	„
Export U.K. 1 Jan.—4 Oct.	464.112	840.213	802.139	„
„ „ Frankrijk „ „	148.168	35.298	84.748	„
Totale voorraad 13 Oct.	454.214	348.367	62.168	„

¹⁾ 1918/17/16.

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	24 Nov. '19	17 Nov. '19	10 Nov. '19	25 Nov. '18	24 Nov. '17
New York voor					
„ Middling	39,05 c	39,65 c	39,80 c	29,75 c	30,30 c
New Orleans					
„ voor Middling	38,75 c	39,50 c	40,50 c	29,75 c	28,50 c
Liverpool voor					
„ Middling	24,95 d	24,44 d	26,40 d	22,48 d ¹⁾	22,68 d ¹⁾

¹⁾ Good Middling Texas.

²⁾ 23 November 1917 Good Middling.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.

(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 21 Nov. '19	Ooereenkomstige perioden	
		1918	1917
Ontvangsten Gulf-Havens..	2435	1922	2598
„ „ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	1588	464	548
„ „ 't Vasteland.			
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen

	21 Nov. '19	22 Nov. '18	23 Nov. '17
Amerik. havens.....	1629	1403	1167
Binnenland.....	1149	1284	996
New York.....	?	140	104
New Orleans.....	?	389	255
Liverpool.....	71 ¹⁾	228	482

¹⁾ 22 November 1919.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,

Manchester, d.d. 12 November 1919.

Na Woensdag j.l. een recordprijs bereikt te hebben, daalde de noteering van Midden-Amerikaansche katoen den volgende dag ongeveer 50 punten, welk verlies nog niet weer is ingehaald. De prijzen hebben gefluctueerd onder den invloed van de kolenwerkstaking in Amerika, het dure geld en de weerberichten. Wat Liverpool betreft, blijft de markt zeer vast, terwijl de National Ginners Association den oogst thans op 10.000.000 balen schat zonder linters. Berichten uit Alexandrië over den nieuwen oogst zijn gunstig en hoewel deze op zes miljoen cantars wordt geschat, blijft de markt nog steeds stijgen.

De prijzen van Amerikaansche garens blijven geregeld in de hoogte gaan, geheel onafhankelijk van prijzen van ruwe katoen. Over het algemeen schijnt er wel te veel verkocht te zijn en de kwestie van leveren wordt steeds moeilijker. De koopers voor binnenlandsche behoefte plaatsen nog steeds groote hoeveelheden voor latere levering, terwijl de exportvraag nog vermeerderd wordt door Indische orders, hoewel men niet kan begrijpen, waar deze garens vandaan moeten komen. Er is ook een groote schaarschte aan arbeiders voor de haspelmachines, zoodat de levering van bundelgarens zeer bemoeilijkt wordt en prijzen daarvan nog verder zijn gestegen. Over het algemeen zijn alle garens duurder en zijn grovere garens circa 2 d. en fijne garens, 60er b.v. 6 d. hooger dan veertien dagen geleden. Egyptische garens zijn zelfs 7 d. en meer per lb. gestegen en niettegenstaande dit blijft de vraag nog steeds zeer levendig.

Over de doekmarkt valt weinig nieuws te vermelden. De vraag is veel grooter dan de productie, zoodat men voor alle nieuwe orders zeer lange leveringstermijnen moet vragen. Hierdoor wordt de markt wel wat kalmer, daar dit vele koopers afschrikt. Fabrikanten in de betere kwaliteiten zijn speciaal sterk bezet, zoodat deze liefst geen verdere orders boeken. Er zijn reeds verschillende contracten voor levering in de tweede helft van 1920 afgesloten en prijzen blijven zeer vast en stijgen nog geregeld. De vraag komt dan ook van alle overzecsche markten en vooral van Indië, waar

men de laatste maanden veel te weinig heeft gekocht en nu tracht zich, tot elken prijs te dekken, wat echter dagelijks moeilijker wordt, zoowel wat prijzen als levering betreft.

5 Nov. 12 Nov.

5 Nov. 12 Nov.

Liverpoolnoteeringen (loco) T.T. op Indië . . . 2/0 1/8 2/0 3/8
F.G.F. Sakellaridis 37,50 39;— T.T. op Hongkong 4/5 1/2 4/7 1/2
G.F. No. 1 Oomra 16,60 16,35 T.T. op Shanghai 6/6 7/0

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Ijzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink I
25 Nov. 1919..	nom. 97.7/6	292.12/6	36.10/-	48.-/-	
18. „ 1919..	nom. 98.17/6	283.7/6	34.7/6	47.-/-	
25 Nov. 1918..	nom. 122.-/-	295.-/-	40.10/-	52.-/-	
23 Nov. 1917..	nom. 110.5/-	262.17/6	30.-/-	52.-/-	
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.**RIJNVAART.**

Gedurende de afgelopen week waren de aanvoeren iets minder dan de voorafgaande week. De scheepshuren varieerden tusschen 6 en 8 cents per ton, per dag om in Rotterdam te laden en 10 en 11 cents per ton per dag om in Antwerpen te gaan laden.

Tengevolge van het wassende water was het sleeploon iets hooger en werd dit genoteerd met 50-centstarief plus f 1,10/f 1,40 per last.

In Ruhrort was weinig ruimte beschikbaar; er werd een vracht betaald van 30 pf. per ton per dag. Tengevolge van de slechte aanvoeren werden echter de laatste dagen der week geen schepen meer aangenomen, terwijl om dezelfde reden ook voor Rotterdam geen kolenschepen meer werden geharterd. Het sleeploon van Ruhrort naar Mannheim bedroeg Mk. 18/Mk. 21 per ton. Verwacht wordt, dat dit sleeploon nog een rijzing zal ondergaan met het oog op het steeds wassende water en het feit, dat er honderden schepen te Ruhrort en omstreken op afvaart wachten naar hun bestemming. Dit zijn schepen, die van Antwerpen en Rotterdam zijn gekomen en te diep liggen om verder gesleept te worden en dus op wassend water gewacht hebben.

Cauber Pegel wees einde der week Meter 2.11 aan.

SCHEEPVAART.**GRAAN.**

Data	Petrograd Londen/ R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
17/22 Nov. 1919	—	—	1) f 80,-	2) 8/6	210/-	2) 65/-
10/15 „ 1919	—	—	1) f 75,-	2) 8/6	195/-	2) 65/-
18/23 Nov. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
19/24 Nov. 1917	—	—	—	40/-	—	145/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port Said	La Plata Rioter	Rotterdam	Gothenburg
17/22 Nov. 1919	60/-	80/-	70/-	47/6	f 10,-	Kr. 40
10/15 „ 1919	60/-	77/6	70/-	50/-	„ 10,-	„ 40,-
18/23 Nov. 1918	69/-	101/3	200/-	85/-	„ 15,-	—
19/24 Nov. 1917	69/-	101/3	200/-	125/-	„ 32,50	„ 190,-
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
17/22 Nov. 1919....	130/-	175/-	—	230/-
10/15 „ 1919....	120/-	175/-	—	230/-
18/23 Nov. 1918....	275/-	500/-	—	190/-
19/24 Nov. 1917....	260/-	550/-	—	190/-
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

3) Voor neutrale schepen onder geallieerd time charter.

4) Vrij.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteeringen per ton van 1015 K.G.

ADVERTENTIËN

Zooeven verschenen bij TEULINGS' UIT-
GEVERS-MAATSCHAPPIJ, 's-Hertogenbosch:

Sociaal-Economische Geschriften,

door Dr. H. F. M. HUIJBERS, Dr. H. H. KNIPPEN-
BERG, Mr. L. G. KORTENHÖRST, J. J. M. H. NIJST,
Mr. L. F. A. M. VAN OGTROP, Mr. Dr. CH. RAAIJ-
MAKERS, S. J., Prof. Dr. ALPH. STEGER, J. VER-
BIEST, D. H. en Mr. T. J. VERSCHUUR.

Prijs f 2,90.

P. Clos & Leembruggen**LEIDEN****Opgericht 1 Mei 1766**

Tel. Intercomm. 370

Telegr.-Adres: CLOS

Sajetten en Wollen
Garens voor Hand-
en Machinebreien

PRACTISCH EFFECTENBOEK

Prijs f 1,25

NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ. R'DAM

NEDERLANDSCHE HYPOTHEEKBANK TE VEENDAM

Kapitaal f 4.000.000,—

Pandbrieven ruim 37 miljoen.

Directie { Mr. M. J. BOS.

Mr. R. DOJES
(tijdelijk Directeur).

Reserve f 1.062.309,99

Hypotheekruim 38 miljoen.

Koers { 5 pCt. Pandbrieven 100 pCt.
4 1/2 „ „ 94 „

Hypotheekrente vanaf 5 1/4 pCt.